بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

اربعین

در

اثبات ولایت معصومین

تالیف

حضرت شمس العلماء المتکلمین العلامہ المجاہد

آغا السید محمد ابوالحسن الموسوی المشہدی دام ظلہ العالی

منشورات

دار التبلیغ الجعفریہ

ص ب ۳۲

چکوال

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

اربعین

در

اثبات ولایت معصومین

الإمام المصلح سماحة آية الله الحائري الإحقاقي مدّ ظلّه

صورة التقطت في سنة ١٤٠٠هـ

الإهداء

إلى

حضرة المرجع الامة مولانا الاعظم شيخنا

الاكرم الافخم آية الله العظمى

الامام المصلح المولى الحاج

الميرزا حسن الحائري الاحقاقي ادام الله ظله العالي

من المؤلف

السيد محمد ابو الحسن الموسوي المشهدي

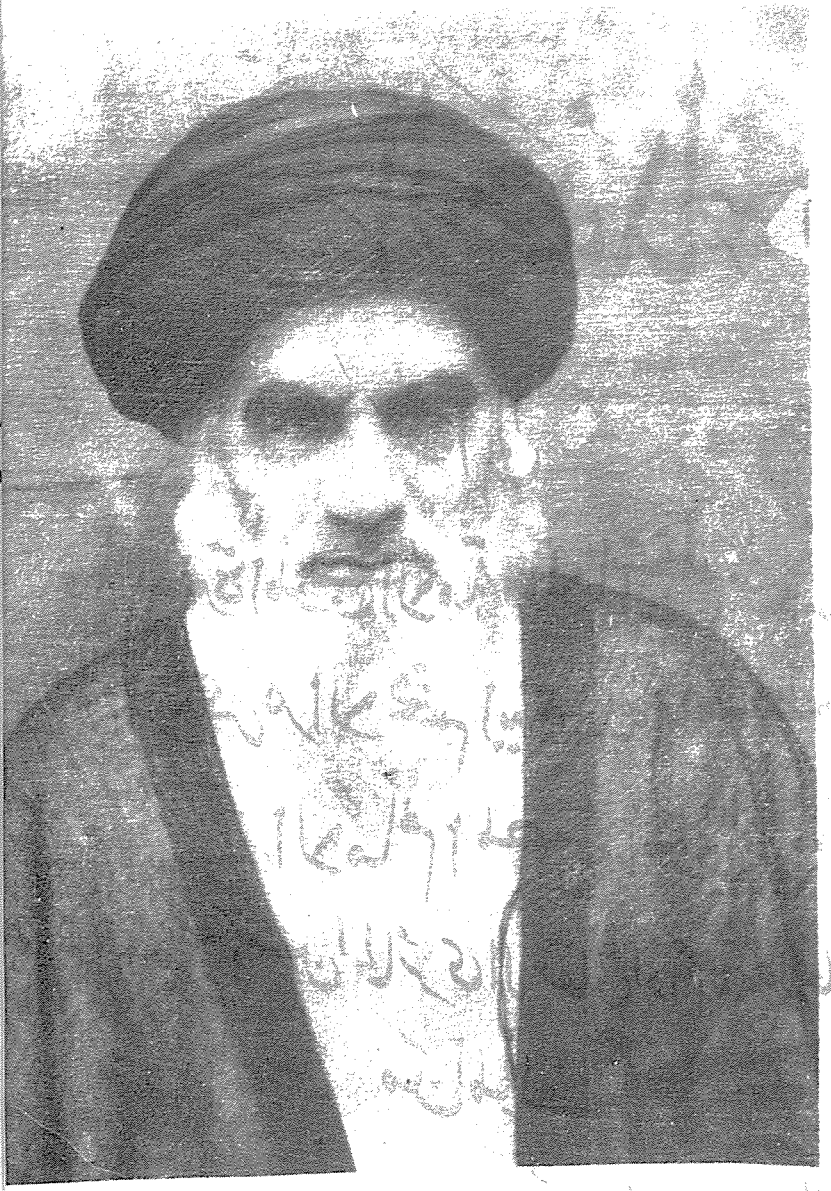

تقریظ

حضرت آیة الله العظمی الامام المولی السید عبدُ الاعلی
موسوی السبزواری دام ظله

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد وآله الطیبین
الطاهرین وبعد جناب مستطاب عماد الأعلام رکن الأسلام
آقای سید محمد أبو الحسن الموسوی المشهدی دامت تأییداته مؤلف
کتاب الأربعین که در فضائل ومناقب خاتم الأنبیاء وآله الطاهرین
(صلوات الله علیهم أجمعین) تألیف فرموده اند قطرهٔ است از
دریای بی حد فضائل ومناقب آن بزرگواران امید است معظم له
وسائر علماء أعلام رفع الله تعالی شأنهم در این جهات تأسی بحضرت
سید المرسلین نموده که فرمودند (نحن معاشر الأنبیاء أمرنا أن نکلم الناس
علی قدر عقولهم) ومؤمنین دامت توفیقاتهم از کتاب ایشان
استفادهٔ کامل نموده وعمل بدستورات أئمهٔ هداة (علیهم السلام)
بفرمایند وإنشاء الله تعالی از هر جهت منظور خداوند متعال وحضرت خاتم
الأنبیاء وأئمهٔ طاهرین وخاتم الأوصیاء بوده باشند والسلام
علیه وعلی جمیع المؤمنین ورحمة الله وبرکاته. عبد الاعلی الموسوی
السبزواری

٦ جمادی الأولی
١٤٠٦هـ

تقریظ

حجۃ الاسلام علامہ الشیخ

کاظم حسین اثیر جاڑوی دام ظلہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم — الحمد للہ الملک العظیم والصلوٰۃ والسلام علی

نبیہ الکریم وآلہ الطاہر العلیم اما بعد قد عرض علی عزیزی المحترم والسید

المکرم کتابہ المؤلف المسمی — بالاربعین — لان القی النظر علیہ واحرر سطوراً

فی مدحہ وثنائہ — فلما رأیت الکتاب وما فیہ من اولہ الی آخرہ لیلۃ الجمعۃ

بعد مضی ثمانیۃ وعشرین یوماً من جمادی الثانیۃ سنۃ ۱۴۰۲ھ وجدتہ مملوا من الاحادیث

والروایات الصحیحۃ المنقولۃ من نبی العالمین واولادہ المعصومین المشتملۃ علی

فضائلہم ومناقبہم استصغرت نفسی من تحریر سطور فی مدح الکتاب لانہ بیان

تراجمۃ الوحی ومعدن الحکمۃ وارباب الشرافۃ ولا یسع فکر البشر علی مدح بیان من

کان علی ہذا المقام من العزیز العلام — اللہم الا انی امدح المؤلف العزیز ودقۃ نظرہ

ومحنۃ سعیہ — وجودۃ فکرہ — وسلامۃ نظرہ حیث جمع احادیث وروایات

متفرقۃ من کتب عدیدۃ مختلفۃ وقد سد ثلمۃ عظیمۃ فی ہذا الزمان المظلم و

لاسیما فی ہذہ الایام التی فیہا المقصرون یسعون فی تقصیر شان محمد وآلہ الاطہار

من کل جانب وادعو لہ ان یوفقہ اللہ الملک العلام بمزید التوفیقات وتقبل اللہ

منہ باحسن القبول — ویہدی بہ الافکار الباغیۃ عن مناقب محمد وآلہ

الامجاد — صاننا اللہ والمؤمنین جمیعا من ذلک — والسلام علی من اتبع الہدی

حررہ الفقیر الکونین کاظم حسین اثیر جاڑوی فاضل تم

مہتمم جامعہ حسینیہ — جھنگ صدر —

اسناد

حضرت آية الله العظمى الامام المصلح
الميرزا حسن الحائري الاحقاقي دام ظله

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي ابدع بمشيته حقايق الممكنات من اثار اثارها، واخترع بارادته اعيان الموجودات من اشعة انوارها، وصوّر بقدره وقدرته حدود الماهيات على ما اختارتها من الهياكل في اكوارها وادوارها، ثم قضى برحمانيته وامضى عليها خصيصها مختارة في اقبالها وادبارها وصلى الله على عبده المنتجب ورسوله المرتضى ابي القاسم محمد بن عبد الله الذي انتجبه حاملاً لعامة فيوضاته، واختاره سفيراً الى كافة مخلوقاته، فاقامه في العوالم كلها مقامه فادّى الى عباده احكامه وانعامه.

وعلى اهل بيته المعصومين الذين اذهب الله عنهم الرجس وطهرهم تطهيراً، وخصهم بكلما قد خص رسوله من المقامات والكرامات سوى فضل النبوة، واعطاهم ما اعطاه من الآيات والمعجزات اضافة على شرف الابوة والبنوة.

وبالأخص على صاحب الولاية الكلية الكبرى والسلطنة المطلقة العظمى، امير المؤمنين وسيد الوصيين وامام المتقين ويعسوب العارفين وحامل لواء الحمد في يوم الدين وقائد الغر المحجلين الى جنات النعيم (علي بن ابي طالب)، وعلى اصحابه المنتجبين الذين استقاموا على الطريقة، وشيعته المخلصين الذين عملوا بعد ما اتبعوا الحق والحقيقة.

ولعنة الله على اعدائهم اعداء الله ومخالفيهم اجمعين الى يوم الدين آمين. وبعد فمن جملة الفضلاء الذين اتعب نفسه في طلب العلوم الدينية واقتطف اثماراً يانعة من اشجار المعارف المعنوية، واجتهد وجدّ في الوصول الى الحقايق ونال ما نال من دقايق العقايد والرقائق جناب مروج الأحكام ناشر فضائل المعصومين الكرام عليهم السلام حجة الاسلام جناب السيد محمد ابو الحسن الموسوي المشهدي دامت توفيقاته العالية وقد استجاز وفقه الله لمراضيه وجعل مستقبله خيراً من ماضيه من الأحقر ان يكون حلقة من حلقات سلسلة رواة الأخبار وواحداً من جملة حملة الآثار.

فاجزته لما شهد له من الأفاضل ان يروي عني ما رويته عن مشايخي العظام واساتذتي الكرام المذكورة اسماؤهم في اجازاتي الاحاديث من الكتب الأربعة التي عليها المدار في جميع الأعصار والأمصار (الكافي والفقيه والتهذيب والاستبصار) والجوامع الثلاثة الأخيرة العالمة المنار (الوافي والوسائل والبحار) والصحيفتين الشريفتين المقدستين العلوية والسجادية.

واسأله ان يسلك سبيل الاحتياط لانه طريق النجاة وان يتمسك بالمحكمات ويعرض عن المتشابهات، وان لا ينساني من الدعاء عند مظان الاستجابة.

وسمحت له حفظه الله من الشبهات في اخذ الأخماس والزكوات والتصرف على مقدار حاجته من غير اسراف وتبذير وان يوصل البقايا الى المستحقين من المؤمنين.

واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين. وانا الاحقر ميرزا حسن ميرزا موسى الاحقاقي

١٥ شهر رمضان المبارك
١٤٠٦ - الهجرية

حضرت آیة الله العظمی الامام المولی
السیّد عبد الاعلی الموسوی السبزواری دام ظله
نجف اشرف

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله الطیبین الطاهرین وبعد فقد استجاز منی جناب رکن الاسلام ملاذ الانام السید محمد ابو الحسن الموسوی المشهدی دامت تأییداته فی نقل الاحادیث المعصومیة فأجزت له دامت توفیقاته فی نقل المعتبرة منها من الکتب المعتمدة کالجوامع المتقدمة والمتأخرة التی انقلها عن مشائخنا العظام منهم السید ابو الحسن الاصفهانی والشیخ میرزا حسین النائینی والشیخ اقا ضیاء الدین العراقی والشیخ محمد حسین الاصفهانی رحمة الله تعالی علیهم اجمعاً عن الشیخ محمد کاظم الهروی الخراسانی عن المحقق الانصاری بالاسناد المضبوطة فی خاتمة المستدرک المنتهیة الی الائمة المعصومین (علیهم السلام) واروی بهذا الاسناد عن عبد السلام بن صالح قال سمعت ابا الحسن الرضا (علیه السلام) یقول رحم الله عبداً احیی امرنا فقلت له کیف نحیی امرکم قال علیه السلام یتعلم علومنا ویعلمها الناس فان الناس لو علموا محاسن کلامنا لاتبعونا. والمرجو منه ان یهتم بالعمل بما ینقل اکثر اهتماماً من نقله وان لا ینسانی من صالح دعواته کما لا انساه ان شاء الله تعالی

عبد الاعلی الموسوی
السبزواری

١٤٢١
١٤٠٥هـ

حضرت آیة الله العظمی الشیخ
عباس قوچانی دام ظله نجف اشرف عراق

بسم الله الرحمن الرحیم

السلام علیکم ایها السید الجلیل مولانا الاعظم الاجل الافخم

ثقة الاسلام والمسلمین سید محمد ابو الحسن الموسوی المشهدی

حضرتعالی مأذون ومجاز هستید در نقل روایات و
احادیث معتبره مانند روایات کتاب مستطاب کافی
وکتاب من لا یحضره الفقیه وکتاب تهذیب وکتاب استبصار
وکتاب وافی وکتاب کامل الزیاره وکتاب وسائل
وغیرها المأخوذ منها وعلیکم بالتقوی والدعاء عند مظان
استجابة الدعوات ۲۱ ع ۲ / ۱۴۰۴ الاحقر عباس قوچانی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ؕ

اربعین

در اثبات

ولایتِ معصومینؑ

تالیف

السیّد محمّد ابوالحسن الموسوی المشہدی

دارُالتّبلیغ الجعفریّہ پوسٹ بکس ۳۲ چکوال ؕ

السنة وممیت البدآء ولایة وارث خلافت
الالهیته والشریعة الخاتمیة وصاحب الولایة الکلیته
التکوینیة والتشریعیة المنتقم للانبیآء ووجه الله
الذی یتوجه الیه الاولیآء مهدی الامة وآخر الائمة
المرتجی لازالة الجور العدوان المبید لاهل الفسوق
والعصیان المدخر لتجدید الفرائض والسنن صاحب
العصر وقائم الزمن ابی القاسم الحجة بن الحسن
اشرف امنائه واخر اولیائه۔

چنین گوید بندهٔ مسکین السید محمد ابوالحسن بن السید نذر حسین بن السید نور حسن شاه
الموسوی المشهدی که در اینوقت جناب مستطاب عالم فاضل شیخ آقائی
محمد علی دام ظله (گلگت) سوال فرموده دراس اساس دین و اصل
و ایمان یقین که درایں ایام اشتباه درمیان ملت جعفری گردیده
است ایں ناچیز باوجود قلت علم و عمل بسیاری خطاو زلل و گرفتاری
بسیار و رنج بیشمار خواستم مقتدر گردم بعذرها و خود را بکناری کشم
از ایں مسئله ها ولکن دیدم ایں مسئله از ضروریات مذهب ما است
و اگر ایں مسئله را نخواهد بشریم و در جواب است شبهات رفع شکوک
نکنیم بناح شرح مقدس محمدی صلی الله علیه و آله بهم میخورد و دین فاسد
میشود ـــــــ درایں زمان بر علماء واجب و لازم است که مما امکن
از بیضه اسلام رفع نمایند و نگذارند که شیطان لعین در دین مبین رخنه
کند لهذا اقدام نمودم بجواب از ایں مسئله و چون آنجناب فارسی
سوال فرموده اند لهذا منهم فارسی عرض نمودم با اینکه مساله علمی بعربی
آسانتر نوشته میشود و اقامه و ادالله و براهین در عربی سهل در است از
حضرات محمد و آل محمد علیهم السلام استمداد میجویم که مقدر فرماید تا ایں
ناچیز که خواسته است بیان ایں مسئله را نمایم و عوام هم بهره ببرند
و ما امکن سعی میکنم که ادله بسیار بیاورم و در هر مقام نمائم ۔
لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم ۔ عرض میکنم موانع ایں ناچیز بسیار

بسیار است از تفصیل دارن رساله و براهین این مسئله هم بسیار و بیشمار و لکن چون بنائے مذهب جعفری است و ضروریات مذهب و ملت محمدی است پس متقن کردن اینگونه مسائل در واقع فرض تراز نماز و روزه است لهذا جمیع کارهائے خود را کنار گذاردم و خود را وقف این امر نمودم طلباً لمرضات اللّٰہ و ابتغاء لوجہہ اللّٰہ و این مسئله در کتب سابقین و علماء متکلمین و متأخرین و متقدمین ثبت است بلکه کتابهائ مشائخ عظام اعلی اللّٰہ مقامہم پر است از این مسئله و لکن امروز چاره نیافتم مگر اینکه ادله را تجدید نمایم و مسئله را مبرهن نمایم از احادیث اهلبیت اطهار علیہم السلام و احادیث معصومین تا قلوب مومنین ساکن شود الطمینان دارند و یقین نمایند و وحشت نکنند و چون بنا را مر دادن این گذارم باید کتاب را تقسیم نمائیم بعنوانهائ چند تا طالبان بهره در شوند پس اولاً تقسیم نمودیم آنرا بر

ابواب و این کتاب را نام نهادم اربعین در اثبات ولایت معصومین صلوات اللّٰہ علیہم اجمعین ولا حول ولا قوۃ الا باللّٰہ العلی العظیم

باب اوّل

ولایت کلیّہ مطلقہ

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ما اُشْھَدْتُھُمْ خَلْقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِھِمْ وَمَا کُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّیْنَ عَضُدًا۔ (سورۂ مبارکہ الکہف آیت ۵۱)

حاضر نگردانیم شیطان و ذریت او را بوقت آفرینش آسمان و زمین و نہ بوقت آفرینش نفسہائے ایشاں و من گمراہان را یار و مددگار خود نگرفتہ ام۔

منطوق آیت:

یعنی من شیطان و ذریت او و گمراہان را در آفرینش آسمان و زمین و آفرینش خود ایشاں گواہ و یاور نگرفتم پس منافات ندارد کہ خداوند راہنمایان و برگزیدگان خلق خود را شاہد خلق و عیدعمالہ خود قرار دہد و چوں پروردگار موضوع نفی را شیاطین و گمراہان قرار دادہ پس معلوم شود ایں مطلب در غیر شیاطین و گمراہان نیست از ایں جہت مطلب ما تائید و تشہید میکند۔

تفسیر آیت:

امام محمد تقی علیہ السلام بمحمد ابن سنان فرمود

اسے محمد، ہمانا خدائے تعالیٰ ہمیشہ فرد بودہ در یکتائی پس
خلق کرد محمد، علی، و فاطمہ را آنہا ہزار ہزار دہر مکث کردند
پس خلق کرد ہمہ اشیاء را و ایشانرا بر آفرینش آنہا شاہد
(گواہ) قرار داد و اطاعت ایشاں را بر تمام اشیاء واجب
فرمود (کہ باید تمام موجودات مطیع و فرمانبردار ایشاں باشوند)
و کارہائے مخلوق را بایشاں واگذاشت، پس ایشاں حلال
میکنند ہر چہ را کہ می خواہند و حرام میکنند ہر چہ را کہ می خواہند
و ہرگز نمی خواہند مگر آنچہ را کہ خدائے تعالیٰ می خواہد۔
پس حضرت امام محمد تقی علیہ السلام فرمود ای محمد،
آنست آن دینی کہ ہر کس زیاد کند از اسلام خارج میشود
و ہر کس تخلف از آن کند دینش باطل میشود و ہر کس ملازم
آن باشد ملحق میشود بہ دین داران، اے محمد بگیر این [1]
رئیس المحدثین علامہ محمد باقر مجلسی قدس سرہ در شرح این
کلمہ شریفہ امام جواد علیہ السلام دایری طاعتہم علیہا،
ابراء فرمود و واجب نمود بر تمام موجودات اطاعت و فرمانبرداری
ایشاں را تا آنکہ جمادات و مخلوقات ارضی و سماوی مطیع و
فرمانبردار ایشاں شدند، چنانکہ باشارہ آنحضرت ماہ شق شد
و دو قسمت گشت و درخت مذمت حضرت شناخت و
سنگریزہ در دست آنحضرت تسبیح نمود و امثال این قضایا کہ
بسیار است۔ [1]

---

[1] مرآۃ العقول شرح کافی جلد اول صفحہ ۳۵۴ بحار الانوار جلد ششم صفحہ ۲۸۱ جلد ۲۵ صفحہ ۲۴۶

پس حضرات محمد و آل محمد علیهم السلام در تمام عوالم امکان و جهان هستی بر همه موجودات تصرّف ولایت دارند ولایت ایشان تام و تمام و کلی و عمومی می باشد و معنی ولایت کلیه مطلقه همین است و ولی الله الاعظم یعنی کسی که به اذن پروردگار حق تصرف در موجودات را داشته باشد.

با توضیح این مطلب اشکالاتی که به دلیل بعض از مقصرین مقامات معنویه و ولایت مطلقه کلیه اهلبیت اطهار صلوات الله علیهم الملک الجبار القائم میشود، حل و تصحیح می گردد مخصوصاً در دین زمینه روایات متواتری داریم که دلیل بر ولایت کلیه سلطنت عظمه محمد و آل محمد علیهم السلام بر جمیع موجودات به بعض از آنها اشاره می شود.

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

دلیل اوّل

حضرت کشاف الحقائق امام جعفر صادق علیہ السّلام فرمود، چون کفار از پیغمبر خاتم درخواست کردند که آن حضرت امر فرمائید ماہ دو قطعہ گردد جبرئیل نازل شد۔ عرض کرد، اِنَّ اللّٰہَ یُقْرِئُکَ السَّلَامَ وَیَقُوْلُ لَکَ اِنِّیْ قَدْ اَمَرْتُ کُلَّ شَیْءٍ بِطَاعَتِکَ

یعنی اے رسول گرامی پروردگارت سلام میرساند و می فرماید من امر کردم کہ تمام اشیاء (کائنات) مطیع و فرمانبردار تو باشد۔ پس درخواست کفار را قبول فرمائید۔ پس پیغمبر رحمت سر مقدّس خود را بلند فرمودند و فرمان دادند کہ ماہ دو قطعہ شود، ناگہاں دیدند ماہ دو قسمت شد و پیغمبر صلعم سجدہ شکر فرمودند [۱]

دلیل دوم

حضرت سر اللہ فی العالمین امیر المومنین علیہ السّلام در حدیث فرمود ما را تمام اشیاء آسمانہا و زمین و خورشید و ماہ و ستارگان

---

[۱] تفسیر البرہان جلد ۴ صـ ۲۵۷۔ بحار الانوار جلد ۱۷ صـ ۳۵۲ صحیفۃ الابرار جلد ۲ صـ ۲

و کوهها و درختان و حیوانات و دریا و بهشت و جهنم اطاعت می کنند و تمام این قدرت و ولایت بر اثر اسم اعظمی است که خداوند بما لطف و عنایت فرموده و ما را بآن مخصوص نموده است [۱]

دلیل سوم

حضرت خلیفة الله فی العالمین امیر المومنین علیه السلام در حدیث رجعت فرموده اند:

انا الذی سخرت لی السحاب والرعد والبرق والظلم والانوار والریاح والجبال والبحار والنجوم والشمس والقمر [۲]

منم آنکه خدا مسخر من گردانیده است ابرها، رعدها، برق و تاریکی و روشنائی و بادها و کوهها و دریاها و ستاره ها و آفتاب و ماه الخ [۳]

دلیل چهارم

کثیر بن سلمه گفت دیدم

امام حسن مجتبی علیه السلام را که از عیان سنگ عسل خوبی

---

[۱] بحار الانوار جلد ۲۶ ص ۷ ـ صحیفة الابرار جلد اوّل ص ۸۸

[۲] تفسیر البرهان جلد ۳ ص ۱۵۰ ـ کفایة الخصام ص ۲۶۲ ـ حق الیقین مجلسی ص ۳۳۶

بیرون آوردہ آمدم وخدمت حضرت رسول صلعم وقضیہ را عرض کردم حضرت فرمود آیا انکار فضیلت او را مینمائی ——— اللہ سید ویصلح بن الفئتین وتطیعہ اھل السماء فی سمائہ واھل الارض فی ارضہ۔ او آقاست و اہل آسمان در آسمان و اہل زمین در زمین مطیع وفرمان بردار اویند[1]

دلیل پنجم

حضرت سید الکونین ابی عبد اللہ الحسین علیہ السلام۔ بر عبد اللہ بن شداد کہ از افراد شیعۂ کامل و مبتلا بہ تب شدیدی شدہ بود وارد شد بورود حضرت در خانہ او تب بر طرف شد و شفا یافت عرض کرد۔ اے سید ومولائے من تب از شما فرار کرد۔ حسین صلوات اللہ علیہ فرمود۔ وَاللّٰہِ مَا خَلَقَ اللّٰہُ شَیْئًا اِلَّا وَقَدْ اَمَرَہٗ بِالطَّاعَۃِ لَنَا۔ (قسم بخدا وند منان پروردگار چیزی را نیافرید مگر آنکہ آنرا امر فرمود کہ مطیع و فرمانبردار ما باشد[2])

دلیل ششم

حضرت حجۃ اللہ علی العباد علی بن الحسین السجاد علیہ الصلوٰۃ والسلام

---

[1] مدینۃ المعاجز ص ۲۰۳ ۔ صحیفۃ الابرار جلد ۲ ۔ ص ۱۱۱

[2] صحیفۃ الابرار جلد ۲ ص ۱۲۴۶ ۔ بحار الانوار جلد ۴۴ ص ۱۸۳ ۔ مناقب ابن شہر آشوب جلد ۴

در روایت فرمود ،
کسیرا که خداوند مخصوص بروح فرموده امر خود را باو واگذارد
نموده ، پس باذن پروردگار خلق مینماید و زنده میکند
و پنهانی ها را میداند و خبر میدهد و میداند آنچه را خواهد شد
تا روز قیامت و این (علم و کمال و قدرت) برای آن است
که این روح از امر خدا است ، پس صاحب این روح
میتواند بجا بآورد آنچه را که بخواهد باذن پروردگار و میتواند
بیک لحظه از مشرق بسوئے مغرب برود و میتواند بآسمان
بالا رود و بزمین فرود آید ،
و هرچه بخواهد انجام دهد ، جابر گوید . عرض کردم ای آقا و مولای
من این روح را از قرآن مجید بمن معرفی فرمایید حضرت فرمود ،
بخوان این آیه شریفه را ،
وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ رُوحًا مِنْ اَمْرِنَا
یعنی ما بسوی تو وحی نمودیم (فرستادیم) روحی را که از امر ما بود[1]

دلیل هفتم

حضرت کشاف الحقائق امام جعفر صادق علیه السلام فرمود ،
سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لِلْاِمَامِ كُلَّ شَيْءٍ وَجَعَلَ لَهُ مَقَالِيدَ السَّمَاوَاتِ وَ

---

[1] صحیفة الابرار جلد ۲ ص ۱۵۶ ، بحار الانوار جلد ۲۵ ص ۱۵ ، الکتاب المبین جلد اول

الْاَرْضِ لِيَتُوْبَ عَنِ اللّٰهِ فِيْ خَلْقِهٖ الخ

یعنی پاک و منزہ است آں خدائے کہ ہمہ چیزہا را مسخر و در تحت فرمان امام (ع) قرار داد و مقالید آسمان و زمین را برائے او قرار داد برائے آنکہ (خلیفہ) و نائب خدا در خلق شود و دستورات خدائے را اجراء فرماید چوں او حجت خدا بر خلق است [1]

دلیل ہشتم

حضرت امام باقر علیہ الصلوٰۃ والسلام بابی شمالی رضی اللہ عنہ فرمود خداوند وحی فرمود بر رسول اکرم ۔ اے محمد من تو را خلق کردم بعد از آنکہ ہیچ نبودی (ونفخت فیک من روحی کرامۃ منی اکرمتک بہا حین اوجبت لک الطاعۃ علی خلقی جمیعا) و دمیدم (یعنی قرار دادم) در تو روح خودم را ایں کرامتی بود کہ من تو را اکرام کردم ۔

اوجبت لك الطاعة على خلقي جميعاً

چوں بر تمام خلق خود لازم کردم کہ باید مطیع و فرمان بردار تو باشند ۔ پس مطیع و فرمان بردار تو مطیع من است و مخالف تو مخالف من است و ثابت کردم ایں کرامت را برائے

---

[1] مدینۃ المعاجز ص ۲۱۴ ، صحیفۃ الابرار جلد ۲ ص ۱۹۶

علی بن ابیطالب و نسل پاکیزه او (صلوات اللہ وسلامہ علیہم اجمعین)
آن کسانیکه آنان را مخصوص خود قرار دادم [۱]

دلیل نهم

روایت شده که جمعی از یهود بخدمت حضرت رسول آمدند، عرض کردند یا محمد این کوه مقابل را امر فرما که شهادت بمقام رسالت تو دهد اگر شهادت داد ما نیز شهادت میدهیم و ایمان می آوریم پیغمبر فرمود نزد هر کوه خواهید بیائید تا برویم و من از آن استشهاد نمائم و آنها نیز وعده دادند نزد کوهی و عرض کردم از این کوه درخواست شهادت فرمود. پس حضرت آن کوه را فرمان داد که شهادت برسالت دهد. ناگهان کوه بجنبش آمد و با آواز بلند شهادت بر رسالت داد و آنکه این رسول گرامی افضل و اشرف همه مخلوقات است. همه شنیدند و کوه عرض کرد یا رسول محمد اگر از پروردگار خود درخواست نمائی که مردمان دنیا را بصورت بوزینه و خوک نماید قبول فرماید. و اگر درخواست کنی آسمان را بزمین و زمین را بآسمان رساند هر آینه اجابت نماید و خداوند زمین و آسمان و کوهها و دریاها و بادها و صاعقه ها و حیوانات و باقی خلق را مطیع و فرمانبردار تو قرار داده

---

[۱] اصول الکافی جلد ۲ ص ۳۲۶

است ، هر امر بفرمائی مورد قبول خواهد بود [۱]

دلیل دهم

روایت شده که حمید بن مهران حاجب مخصوص مأمون که فوق العاده مردی بدنهاد و پست فطرت بود ، همیشه نسبت به علو رتبه حضرت رضا (ع) حسد و عناد می ورزید ، و دائماً در این صدد بود که ایرادی به امام وارد کند و آن بزرگوار را در انظار خوار جلوه دهد .

مخصوصاً پس از این که آیات بینات و معجزات باهرات پی در پی از آنحضرت به ظهور می پیوست تا جائی که شهرت فضائل و مقامات امام حتی مأمون را تحت تأثیر قرار داد ، ولی به حکم « ولا یزید الظالمین الا خساراً » ، این امر او را بیشتر به عناد و لجاج و اظهار عداوت و ادار نمود ، به طوریکه از مأمون خواستار شد تا مجلسی ترتیب دهد و در آن مجلس با امام بحث و مجادله نماید و به اندیشه باطل خود نقص امام را به ثبوت رساند . مأمون که خود دست کمی از او نداشت و در آرزوی چنین کاری بود ، امر کرد جمعی از فضلاء و دانشمندان دربار را در مجلسی وسیع گرد آورند و خود نیز در آن مجلس حاضر شد و حضرت

---

[۱] بحار الانوار جلد ۱۷ ـ ص ۳۳۶ ـ احتجاج طبرسی جلد ۲ ص ۵۳

رضا (ع) را هم پهلوئے خود در جایگاه مخصوصی که برائے او آماده کرده بودند نشانید.

پس از آماده شدن مجلس و استقرار حاضران، حمید بن مهران آغاز سخن کرد و حضرت رضا علیه السلام را مخاطب قرار داده و سخنانی گفت که خلاصه اش این است:

مردم از تو حکایات زیادے گفته اند و در وصف تو راه اسراف و زیاده روی پیموده اند (یعنی درباره تو غلو کرده اند) و لازم بود که اجازه ندهی تا این دروغگویان این همه دروغ در باره تو نشر کنند.

حضرت فرمود، من بندگان خدا را از شنیدن نعمت هائے که خدا به من داده مانع نمی شوم، و من کسی نیستم که شکر نعمت نکنم.

پس از صحبت هائے زیاد حمید بن مهران اشاره به عکس دو شیرے که در پرده کشیده شده بود نمود و به حضرت عرض کرد،

اگر تو در گفتار و ادعائے خود راست میگوئی این دو صورت شیر را زنده کن و آن دو را بر من مسلط نما و اگر این کار را تو کردی این مقامات را برائے تو قبول خواهیم کرد.[1]

---

[1] مطالعه کنندگان محترم ملاحظه می فرمائید که بحث آنان با امام (ع) درباره ولایت تکوینی است نه تشریعی، زیرا حیات دادن به دو تصویر و تبدیل آنها به دو شیر زنده و درنده

(باقی حاشیه اگلے صفحہ پر)

و اشاره به مامون کردند. آیا اجازه می دهی او را هم بر رفیقش ملحق کنیم؟ مامون از دیدن این پیش آمدها، به کلی خود را باخته و از هوش رفته بود. حضرت بآن دو شیر فرمود آرام باشید سپس بدر مامون دیوار دستور داد که مامون را به هوش آورند شیرها دوباره از امام خواستند که به آنها اجازه دهد تا مامون را نیز به جمع ملحق نمایند.

ولی حضرت اجازه نداد و فرمود خدای ذوالجلال را درباره مامون اراده و تدبیری است که اجراء کنندهٔ آن خود او خواهد بود.

سپس حضرت به آن دو شیر فرمود تا به حالت اولیه خود باز گردند

مأمون گفت. خدا را شکر میکنم که مرا از شر حمید بن مهران کفایت داد و بعد از آن حضرت رضا (ع) عرض کرد.

یابن رسول الله. این امر (امامت) برائے جد شما رسول خدا (صلعم) است و بعد از او برائے شماست.

فقال الرضا علیه السلام لو شئت لما ناظرتك ولم اسئلك فان الله عزوجل قد اعطانی من طاعة سائر خلقه مثل ما رأیت من طاعة هاتین الصورتین الا جهال بنی آدم وان خسروا حظوظهم فالله عزوجل فیهم تدابیر

حضرت فرمود اگر می خواستم با تو مناظره می کردم و از تو نمی ترسیدم. زیرا خدائے متعال مرا از اطاعت و فرمانبرداری سایر مخلوق خود آنقدر مطمئن فرموده که تو از فرمانبری و اطاعت این دو صورت دیدی ولیکن جهال و نادانان بنی آدم اگرچه در

محظوظ و بہرہ و نصیب خود زیان کار شدہ اند ولی برائے خدائے ذوالجلال در آں تدبیرے است و خدا مرا امر فرمودہ کہ بہ تو اعزامش نکنم و عملی را کہ تو در زیردست خود اظہار کنی آشکار سازم۔ چنانکہ یوسف را امر فرمود کہ نسبت بہ عمل و کارے کہ از زیردست فرعون برمی آید ہمیں کار را کند۔
بعد از آں ہمیشہ مامون پیش نفس خود زبون و پست بود تا ایں کہ دربارۂ امام کرد۔ آنچہ را کہ کرد[1]

مطاع ملائکہ

دلیل یازدہم

در اطاعت و فرمانبرداری فرشتگان برائے محمد و آل محمد صلوٰۃ اللہ و سلامہ علیہم اجمعین۔
روایت از مقدار بن اسود کندی رضی اللہ عنہ است می گوید۔ روزے مولایم امیر المومنین علی بن ابی طالب علیہ

---

[1] عیون اخبار الرضا جلد ۲ ص ۱۷۱ ۱۷۲ صفینۃ الابرار جلد ۲ ص ۲۲۷ ص ۲۲۸ ص ۲۲۹ مدینۃ المعاجز ص ۴۹۴ ص ۴۹۵ ۔ انوار المواہب ص ۱۵۷ ص ۱۵۸

الصلوٰۃ والسلام بہ من فرمود شمشیر مرا بیاور ۔ من شمشیر را آوردم و حضرت آنہا بر زانو نہاد و بہ آسمان عروج فرمود من آن بزرگوار را می نگریستم تا این کہ از نظرم ناپدید شد نزدیک ظہر بود کہ دیدم از آسمان فرود آمد در حالیکہ قطرات خون از شمشیرش می چکید ۔

عرض کردم اے آقائے من کجا بودید ؟

حضرت فرمود جمعی در عالم بالا می جنگیدند ۔ رفتم و از آنجا را از وجود آنان پاک کردم ۔

گفتم ۔ اے مولائے من آیا رسیدگی بہ امور عالم بالا نیز با شما است ۔

فقال یا ابن الاسود انا حجۃ اللہ علی خلقہ من سمٰوٰتہ وارضہ وما فی السمآء ملک یخطو قدمًا عن قدم الّا باذنی وفی یرتاب المبطلون ۔

حضرت امیر المومنین ۔ صلوٰۃ اللہ وسلامہ علیہ بہ مقدار بن اسود میفرماید اے فرزند اسود ۔ من حجت خدا بر ہمہ مخلوقات او را آسمانہا و زمینم و در آسمانہا فرشتہ ای قدم بہ قدم بدون اجازہ من بر نمی دارد و آنہا کہ دربارہ ولایت من شک می کنند ۔ اہل باطلند [1]

---

[1] شرح زیارت جامعہ الکبیرۃ ۔ جلد ۴ ص ۱۸۱ ص ۱۸۲
احقاق الحق ۔ ص ۴۴۴
صحیفۃ الابرار ۔ جلد ۲ ص ۲۳ ۔ (باقی اگلے صفحہ پر)

دلیل دوازدہم

حضرت امام ہمام حسن مجتبیٰ علیہ السلام فرمود آنجا فرشتہ را دیدم
کہ بدو طرف مغرب و مشرق توجہ داشت چوں امیرالمومنین را دید
گفت - اشہد ان لا الٰہ الا اللہ وحدہٗ لا شریک لہ و اشہد
ان محمدًا عبدہٗ و رسولہ و انک وصی نبی اللہ حقًا حقًا
بغیر شک و من شک فیک فہو کافر

شہادت می دہم بہ یکتائی خداوند کہ محمد صلی اللہ علیہ و آلہ
بندہ پیغمبر برگزیدہ است و شہادت میدہم کہ شما خلیفہ و
وصی برحق آں پیغمبر میباشی۔

گفتم۔ اے امیرالمومنین علیہ السلام ایں فرشتہ کیست؟

فقال علیہ السلام ہذا الملک انا اقمتہ باذن اللہ تعالیٰ فی ہذا الموضع
وکلتہ بظلمات اللیل و ایضاء النہار فلا یزال کذلک الی یوم القیامۃ وذلک
انما اعطانی اللہ تدبیر امر الدنیا فانا ادبرہا باذن اللہ تعالیٰ۔

حضرت فرمود ایں فرشتہ را در ایں جا ایستادہ کردم باذن
خداوند و ایں موکل کردم بر ظلمت و روشنی شب و روز

انوار المواہب جزء سوم صـ ۱۸۲۔
القطرۃ من بحار مناقب نبی و العترۃ۔ جزء اوّل صـ ۹۶۔
شواہد الولایت صـ ۳۳ قلمی۔

است تا روز قیامت بوظیفه خود عمل مینماید و خدائے تعالیٰ امر تدبیر دنیا را بمن عطا فرمود باذن حق تعالیٰ مدبر کائنات ہستم[1]

دلیل سیزدھم

روایت از حضرت سلمان محمدی رضی اللہ عنہ است ۔
از آنجا بکوہ قاف حرکت نمودیم کوہی عجیب بود و سنگ ہائے از زمرد سبز داشت ۔ در آنجا فرشتہ بصورت نسر (عقاب) بود تا بچشم او با امیر المؤمنین علیہ السّلام افتاد عرض کرد ۔
السّلام علیک یا وصی رسول اللہ و خلیفتہ ۔
آیا اجازہ میفرمائید بدیدار خضر بردم ؟
حضرت فرمود (بلی)
ناگاہ با ذکر بسم اللہ الرّحمٰن الرّحیم حرکت نمود رقت و طولی نکشید مراجعت نمود ۔
سلمان محمدی رضی اللہ تعالیٰ عنہ میگوید
گفتم ۔ اے امیر المومنین آیا فرشتہ بدون اجازہ حضرت نمیخواست بملاقات خضر برود ؟

---

[1] شرح زیارت جامعہ کبیرہ جلد دوم ص ۵۳/۵۴ ، شواہد الولایت ص ۳۱ نہج الاسرار جلد اوّل ص ۲۵۳ ، کتاب المبین جلد ۱ ص ۲۷۱ ، تفسیر جامع جلد ۴ ص ۲۳۱

حضرت فرمود ۔

والذی رفع السماء بغیر عمد لو ان احدهم دام ان یزول من مکانه بقدر نفس واحد لما ذال حتی اذن له وکذلك یصیر حال ولدی الحسن وبعده الحسین وتسعة من ولد الحسین تاسعهم قائمهم ۔

بآں خدائے کہ آسمانہا را برا فراشتہ بیچیک از فرشتگان نمی تواند بدون اجازہ و اذن من باندازہ نفس کشید از جائے خود حرکت کنند و ہمیں حال را بعد از من فرزندم از حسن تا قائم آلِ محمد صلوٰۃ اللہ علیہم دارند ۔ [1]

دلیل چہاردہم

روایت از ابن مسعود است ۔ می گوید

---

[1] صحیفۃ الابرار ۔ جلد دوم ۔ صہ ۴۶
تفسیر برہان ۔ جلد دوم ۔ صہ
حدیقۃ الشیعہ ۔ صہ ۳۸۹
ینبع الاسرار جلد اوّل ۔ صہ ۲۵۴
شواہد الولایت ۔ صہ ۳۲
تفسیر جامع جلد چہارم صہ ۲۳۱
بحار الانوار جلد ۲۷ صہ ۳۶

به خدمت حضرت زہرا (ع) رسیدم و پرسیدم علیؑ کجا است؟ فرمود، با جبرئیل به آسمانہا رفت۔ عرض کردم برائے چہ؟ فرمود، جمعی از فرشتگان بر سر موضوعی اختلاف داشتند، از خدائے متعال خواستند کہ حکمی از بنی آدم برائے قضاوت جہت آناں تعیین فرمائید، خدا بہ آنہا وحی کرد کہ خود شان انتخاب نمایند و آناں نیز علی بن ابیطالب (ع) را برگزیدند[1]

دلیل پانزدہم

فرود آمدن ملائکہ باشارہ امام حسین علیہ السلام از ابو جعفر محمد بن جریر طبری نقل است کہ از ابو محمد واقدی و زرارہ بن صالح حکایت نمودہ کہ گفتند ماسہ روز پیش از حرکت امام حسین علیہ الصلواۃ و السلام بطرف عراق آنحضرت را ملاقات کردیم و خبر داریم او را بضعف اہل عراق و اینکہ قلوب آنہا باشما و شمشیر انہا بضرر شما است،

در ایں ہنگام حضرت اشارہ نمود بطرف آسماں،

---

[1] صحیفۃ الابرار جلد ۲، ص ۳۵
اختصاص، ص ۲۰۸
مدینۃ المعاجز، ص ۱۲

پس باز شد درب ہائے آسمان و فرود آمدند ملائکہ آں مقدار نمیتوانست شمرد۔

آں گاہ فرمود۔

اگر نہ ایں است کہ در شہادت اجر و مقام است البتہ جنگ میکردم با ایں لشکر۔

و لکن میدانم کہ از آنجاست (یعنی از عراق است) صعود من [1]

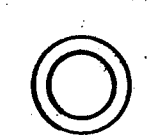

دلیل شانزدہم

حضرت امام محمد باقر علیہ السلام فرمود۔

در آسمان ہفتاد صف از فرشتگان ہست کہ اگر تمام اہل زمین برائے شمارش یک صف آنہا اجتماع کنند از عہدہ برنخواہند آمد

وانھم لیدینون بولایتنا

و تمام آن فرشتگان در زیر سلطۂ ولایت ما ہستند [2]

---

[1] صحیفۃ الابرار جلد ۲، صہ ۱۲۸

مناقب اہل البیت جلد ۱ صہ ۳۶۸

[2] اصول کافی شریف، جلد ۲، صہ ۳۲۰، بصائر الدرجات صہ ۱۷

دلیل هفدهم

صفوان بن یحیی نقل کرده که عبدی بمن گفت همسر من بمن اظهار کرد مدتی است خدمت امام صادق علیه السلام نرسیدم سزاوار است که در این سال بزیارت حج برویم و بخدمت حضرت برسیم. من گفتم بخدا قسم چیزی ندارم که بتوانم بسفر حج برویم. همسر من گفت لباسها و زروزیور مرا بفروش تا اسباب مسافرت حج را فراهم نمائید. من چنین کردم و بسوئے سفر روانه شدیم. نزدیک مدینه رسیدیم. همسر من سخت بیمار شد بطوری که در آستانه مرگ واقع شد و من از او ناامید شدم چون وارد مدینه شدیم من او را گذاشتم و از او مایوس بودم. خدمت امام صادق (ع) رسیدم و دو پارچه رنگین در برداشت سلام کردم و قضیه را بعرض مبارک رساندم. فرمود تو برائے این جهت افسرده ای. عرض کردم بلی فرمود من دعا کردم خوب شد برگرد او را تشنه خواهی یافت و کنیزت شکر طبرزد باو میدهد بفوری برگشتم و چنانکه فرموده بود مشاهده کردم از او حالش را سئوال نمودم گفت خداوند مرا عافیت داد من مبادرت کرده بریان بین من و امام صادق علیه السلام را شرح دادم. گفت شما که رفتید خودم را در آستانه مرگ دیدم مردے که دو پارچه رنگین بر او بود تشریف آوردند از حال من

سوال فرمودند گفتم من در آستانه مرگ میباشم و این ملک الموت برائے قبض رُوح من آمده است ،

فقال یاملك قال لبیك ایها الامام قال ألست امرت باسمع والطاعة لنا قال بلی قال فانی امرك ان توفر امرها عشرین سنة۔

فرمود ای ملک الموت جواب داد لبیک ای امام بحق ناطق فرمود آیا تو مأمور نیستی که مطیع و فرمان بردار من باشی عرض کرد بلی، فرمودند من تو را امر مینمایم که قبض روح او را تا بیست سال تاخیر اندازی عرض کرد اطاعت مینمایم ، پس آن آقا با ملک الموت بیرون شدند و من خوب شدم ، [1]

دلیل هجدهم

مؤمنی از بزرگان بلخ سالهائے متمادی بزیارت خانه خدا (مکه) و زیارت مدینه موفق میشد و هر سال که میرفت تحفها و هدایا برائے سجاد علیه السلام میبرد و مسائل حلال و حرام را از آنحضرت میاموخت و بوطن خود باز میگشت ، در یک سالے چون برگشت همسر او اظهار

---

[1] صحیفة الابرار ، جلد ۲ ، ص ۱۸۹ ، مدینة المعاجز ، ص ۳۸۶ ، حدیقة الشیعه ، ص ۵۴۷ ، ۵۴۸ بحار الانوار جلد ۱۴ ص ۱۱۵ / ۱۱۶

کرد این تحفه‌ها و هدایائیکه برائے امام میبری در عوض امام بشما
چیزی نمیدهد. آن مؤمن بزرگوار در جواب فرمود این مرد بزرگواری
که برائے او تحفه‌ها و هدایا میبریم او مالک دنیا و آخرت است
و همه آنچه در دست مردم است در تحت اختیار او نیز میباشد
چونکه او خلیفه پروردگار و حجت حق بر بندگان و پسر پیغمبر و
پیشوائے همه است. زن که این حرف را شنید ساکت شد و
چون سال دیگر آن مومن مهیائے حج گردید و بسفر حج و زیارت
مدینه موفق شد خدمت امام سجاد زین العابدین علیه السلام رسید
و اجازه خواست و وارد شد دست مبارک امام را بوسید و
غذا حاضر بود. امام علیه السلام او را امر فرمود که غذا بخورد چون
صرف غذا شد طشت و ابریق برائے شستن دستها حاضر نمودند
مومن بلخی حرکت کرد که آب بدست مبارک امام علیه السلام
بریزد. حضرت فرمود تو همان مائی میخواهی آب بدست من بریزی
عرض کرد من دوست دارم خدمت کنم امام علیه السلام فرمود
حال که این امر را دوست داری والله من نیز آنچه را دوست
داری و خوشنودی میشوی بتو نشان میدهم که چشم تو روشن گردد.
آب بدست مبارک امام ریخت تا آنکه یک سوم طشت پر آب
شد. امام فرمود درمیان طشت چه میبینی؟ عرض کرد آب است
حضرت فرمود یاقوت احمر است چون خوب نگاه کرد دید آب
یاقوت احمر شده باز فرمود آب بریز آب ریخت تا آنکه یک سوم
دیگر طشت را آب گرفت. حضرت فرمود چیست؟ عرض کرد.

آب است باز باراده حضرت زمرد سبز شد حضرت فرمود آب بریز تا آنکه تمام طشت مملو از آب شد باز باراده حضرت در سفید گشت درمیان طشت مملو از یاقوت و زمرد و در سفید شد، آن مرد بسیار تعجب کرد و دست های حضرت را می بوسید حضرت فرمود شما این جواهر را عوض تحفها و هدایا برای همسر خود ببرید و از جانب ما معذرت بخواهید و چون آن مومن از خدمت امام مرخص شد و جواهر را به همسر خود رسانید و قضیه را نقل کرد آن زن سجده شکر نمود و شوهر خود را قسم داد که سال آینده او را بسفر همراه ببرد چون موسم حج رسید همراه شوهر خود حرکت کرده، بین راه مریضه شد و نزدیک مدینه از دنیا رفت، مرد بلحنی جنازه را در خیمه خود گذاشت و بچشم گریان خدمت امام سجاد علیه السلام رسید و جریان را بعرض مبارک امام علیه السلام رسانید، حضرت دو رکعت نماز خواندند و دعائی نمودند، سپس توجهی آن مرد نموده و فرمودند برگرد نزد همسرت که خداوند او را بقدرت و حکمت بالغهٔ خود زنده فرموده آن مرد بفوری حرکت کرد و خود را باشتاب بخیمه همسرش رسانید دید همسرش با صحت و سلامتی در خیمه نشسته باد فرمود چگونه خداوند تو را زنده کرد در جواب گفت ملک الموت آمد روح مرا قبض نموده لکن شخصی با این خصوصیات آمد و هر صفت و خصوصی که میگفت شوهر میفرمود این صفت مولائی من علی بن الحسین است آن زن گفت چون چشم ملک الموت بآن آقا افتاد پاهای امام را بوسیده و عرض کرد السلام علیک یا حجت الله

الی ارضه السلام علیک یا زین العابدین جواب سلام شنید امام رضا فرمود روح این زن را بسوئے جسدش برگردان این زن قصد زیارت ما را داشته و من از پروردگارم تقاضا نمودم که سی سال او را بازندگانی خوب در دنیا نگاه دارد ۔

فقال له الملك سمعًا وطاعة لك يا ولي الله ثم اعاد روحي الى جسدي وانا انظر الى ملك الموت قد قبل يده الشريفة وخرج عني ۔

ملک الموت عرض کرد الی ولی پروردگار من مطیع و فرمانبردار توام پس قابض الارواح روح مرا بجسدم برگردانید و رفت پس مرد بلخی و همسرش بسوئے مدینه روان گشتند چون بر امام همام وارد شدند ۔ زن گفت بخدا قسم این همان آقائے است که ملک الموت را فرمان داد که روح مرا برگرداند و این زن و شوهر در خدمت امام علیه السلام بودند تا آنکه دنیا رفتند[1]

---

[1] صفینة الابرار جلد دوم صـ ۱۶۴ ۔ مدینة المعاجز صـ ۳۰۱ بحار الانوار ج ۱۴ صـ ۱۴۷ ۱۴۸

دلیل نوزدهم

جناب حماد بن عیسیٰ نقل کرد، مردی از حضرت امام صادق (ع) سؤال کرد آیا عدهٔ فرشتگان بیشتر است یا بنی آدم؟ امام فرمود، سوگند به خدائی که جان من در دست اوست، عدهٔ فرشتگان آسمان از شمارهٔ ذرات خاک زمین بیشتر است و در آسمان محل قدمی نیست مگر اینکه فرشته‌ای در آنجا مشغول تقدیس و تسبیح خدا است و در زمین درختی و مویی بقدر سوزن سوراخ سوزن وجود ندارد مگر اینکه در آنجا ملکی موکّل به امر آنجا است و هر روز عمل آنرا به نزد خدا می برد و خدا به آن داناتر است و همه فرشتگان هر روز به وسیله ولایت ما به درگاه خدا تقرب میجویند و از برای دوستان ما استغفار میکنند و به دشمنان ما لعنت می فرستند و از خدا می خواهند که بر آنها عذاب نازل فرمائید [1]

---

[1] بصائر الدرجات صد ۶۹

دلیل بیستم

از حضرت امام محمد تقی علیه السلام منقول است ، یکی از اصحاب حضرت امام رضا علیه السلام بیمار شد و آنجناب بعیادت او رفت و از او پرسید که چگونه میابی خودت را آنمرد گفت که مرگ را ملاقات کردم و مرا دش بیان شدت مرضش بود ، آنسرور فرمود که چگونه ملاقات کرده آنرا عرض کرده که مرضم بسیار شدید و الیم شده فرمود که این مرگ نیست بلکه ملاقات نمودهٔ چیزیرا که بعض از احوال مرگ را بتو میشناسد و مردم دو گروهند ، گروهی هستند که از مردن ایشان دیگران براحت میافتند ، پس تازه کرد آن ایمان بخدا و ولایت را تا راحت افتی و آنمرد چنان کرد ، پس بعرض رسانید که یا ابن رسول اللّٰہ ، گروهی از ملائکه پروردگار من آمده اند و تحیّات و تحف برائے من آورده اند و بر تو سلام میکنند و در پیش تو بر پا ایستاده اند ایشان را مرخص کن که بنشینند آن حضرت فرمود که بنشینید اے گروه ملائکه ، پروردگار من پس آنمرد بین فرمود که از ایشان بپرس که آیا مأمورند بانکه در حضور من بایستند ، مریض گفت که از ایشان پرسیدم ، گفتند که اگر تمام ملائکه که خدا آنها را خلق کرده است بنزد تو حاضر شوند میایستند و نمی نشینند تا آنکه مرخص شوند و از جانب حق تعالیٰ چنین مأمورند ، پس آنمرد چشمهاش بر هم گذاشت و گفت السلام علیک یا ابن رسول اللّٰہ

این است شخص تو که مثل شده برائے من با شخص اختاص محمدؐ
و امامان که بعد از آنحضرت بودند این راگفت و وفات کرد[1]

---

[1] بحار الانوار، جلد ۶، صد ۱۹۵ ، انوار المواہب، صد ۱۵۶
صحیفۃ الابرار، جلد ۲، صد ۲۲۶ ،

ولایت تکوینی

دلیل بیست و یکم

رئیس العارفین علامہ قاضی سعید شریف قمی اعلی اللہ مقامہ در شرح بساط کبیر میفرماید۔ حضرت امام ہمام علی بن الحسین علیہ الصلوہ والسلام در تفسیر آیۃ مبارکہ۔

ولقد جعلنا فی السماء بروجًا و زیناها للناظرین۔

فرمود کہ قنبر مولائی علیؑ آمد بمنزل نمود از حضرتؑ کہ در کجا است و جاریہ کہ او را فضہ می گفتند بیرون آمد قنبر پرسید کہ علی بن ابی طالب علیہ السلام کجا است؟

و این فضہ خادمہ آنحضرتؑ بود۔

جواب داد در بروج است۔

قنبر گفت من برائے امیرالمومنین علیہ السلام بروجی وکذا، غیشنام کجا است آنحضرت۔

فضہ گفت ای قنبر او در بروج اعلی است۔

پس گفتم کہ در بروج چہ میکند؟

فضه گفت -

هو فی البروج الاعلی یقسم الارزاق ویبیّن الاجال
و یخلق الخلق و یمیت و یحیی و یعز و یذل -

در بروج اعلیٰ تقسیم ارزاق میکند و آجال را معیّن میکند و
خلق را خلق میکند و میمیراند و زنده میکند و عزیز میکند و ذلیل میکند
گفت و الله خبر خواهم دار بمولایم امیرالمؤمنین علیه السّلام بآنچه از
این کافره شنیدم -

قنبر میگوید من در این حال بودم که امیرالمؤمنینؑ علیه السّلام طالع شد
و من متعجّب بودم از مقالهٔ فضهؓ -

حضرت فرمود :- ای قنبرؓ چه سخنی میان تو و فضه جاری بود ؟
عرض کردم یا امیرالمومنینؑ علیه السّلام فضهؓ چنین و چنان ذکر کرد و
من متعجّب ماندم از قول او -

پس آنحضرت صلوٰة الله علیه فرمود - ای قنبرؓ و انکار هم کردی این
مطلب را -

عرض کردم بلی ای مولائی من اشد انکار
پس فرمود ای قنبرؓ نزدیک من بیا -
پس نزدیک آنحضرت شدم پس سخنی فرمود که نفهمیدم پس دست
خود را مسح فرمود بر چشم من که در این هنگام دیدم آسمانها و زمین و
آنچه در آند و هست پیش روی امیرالمؤمنین علیه السّلام کانها فلکه ایست
با جوزهٔ بآن بازی میکند هر طور بخواهد گفت قنبر والله که دیدم خلق
کثیرے را که اقبال میکردند و ادبا می نمودند که ندانسته بودم که خدا

ایں ہمہ خلق را خلقت فرمودہ۔
بعد فرمود ای قنبرؓ۔
عرض کردم نعم یا امیر المؤمنین۔

قال ھذہ لاولنا وھو بجری لاخرنا ونحن خلقناھم وخلقنا مافیھا وما بینھا وما تحتھما۔

فرمود ایں برائے اوّل ما است و جاری میشود برائے آخر ما خلق کردہ ایشانرا و خلق کردہ ایم آنچہ در ایں دوتا و زیرا (بن دو تاست بعد از آں مسح فرمود دست علیاء خود را بر چشم من پس غایب شد۔
جمیع آنچہ دیدم تا اینکہ ندیدم دیگر چیزی را و برگشتم بآں حال کہ بودم اخروی ابصر [1]

---

[1] صحیفۃ الابرار، جلد دوم ص ۸۱

دلیل بیست و دم

جناب اعلم العلماء المجتهدین علامہ السید مرتضیٰ علم الہدیٰ رضی اللہ عنہ روایت کردہ۔

یک روزے قنبر آمد از فضہ سوال کرد

کہ مولائے ما کجا است؟

فقالت لہ فضۃ المولیٰ عرج الی اسماء فلک البروج لیقسم ارزاق الخلائق والعباد

فضہ فرمود در ملکوت آسمانہا است و تقسیم ارزاق خلایق را میکند قنبر چونکہ معرفت او کم بود از این حرف وحشت کرد و بیرون مدینہ رفت حضرت امیرالمؤمنین علیہ السلام را و آنجا دید باغی بیل می زند۔

عرض کرد کہ فضہ دربارۂ شما غلو کردہ و چنین میگوید۔

فقال مہ یا قنبر و لعلک لم تؤمن بولایتنا حق الایمان

آنحضرت فرمود پیش بیا و دست مبارک خود را مسح فرمود بر چشم من فرمود۔ ای شئے تری

فقال رأیت السموات والارض کجوزۃ فی ید المولیٰ۔

یعنی گفت دید کہ آسمان و زمین را بجمیع عوالم علویہ و سفلیہ در دست مبارک آنحضرت مانند یک جوزا است کہ بر طوری میخواہد حرکت میدہد

---

[1] انوار المواہب ۔ جزء سوم ۔ صہ ۱۲۵

یدُاللّٰہ

دلیل بست سوم

حضرت سید العلماء المحدثین السید ابوالحسن احمد بن حسین مازندرانی رحمۃ اللہ علیہ در کتاب کشف الیقین فی اسرار المعصومین، فرمود آنحضرت فرمود کہ امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیہ السلام دست خدا است کہ از ایں دست رزقہائے مرام تقسیم میشود و ایں نقرہ را عمر نمیتوانست منکر بشود اوّل یک خردہ لق لقی میکرد ۔ آخر تسلیم کرد دید چارہ نیست ۔

یک روزے از روزہا اوّل صبح بود دید کہ حضرت امیر المؤمنین علیہ السلام دست مبارک خود را حرکت داد دستی از طرف آسمان ہمچنیں کرد دستی بطرف زمین ہمچنیں کرد یک دستی از طرف راست دستی از طرف چپ

عرض کرد

یا علی علیہ السلام چہ کار کردید ؟

فرمودند ارزاق اہل عالم را تقسیم کردم

ایں بدبخت قدرے مشکلش شد ازیں کلمہ رفت یک در مورچہ گرفت توی یک شیشہ ای کرد سر ایں شیشہ را محکم بست

این را گذا در توی بغل خود صبح دیگر آمد خدمت حضرت دید
حضرت باز همچنین کردند عرض کرد چه کار کردید فرمود ارزاق اهل
عالم را تقسیم کردم این نیتش این بود که وقتیکه حضرت این را فرمود
مثلاً مورچه ها را در بیاورد بگوید پس رزق نمی توانید بدهید
آنوقت فرمودند آن مورچه هائے که توی بغل تو هست رزق آنها
رسید دارم رزق ایشان را این مبهوت شد حیران شد بیرون آورد
شیشه را دید این توی شیشه سربسته یک چیز سفیدی یک دانه
هائے پیش اینها افتاده است بدها نشان گرفته اند را رند میخورند
پس حیران شد [1]

دلیل بست چهارم

در روایت دارد یکروزی حضرت صادق علیه السلام غذا میل میفرمود و ابوحنیفه هم
بآنحضرت هم خوراک شد پس از شستن دست حضرت فرمود الحمد لله رب العلمین
پروردگار این نعمت از تو و از حبیبت محمد صلعم است
ناگاه ابوحنیفه گفت "یا جعفر اشرکت با الله" آیا برائے خدا شریک آوردی؟
حضرت فرمود وائے بر تو خداوند میفرماید وما نقموا الا ان اغنیهم الله رسوله من فضله
سورة توبه آیه ۷۶ و در جای دیگر میفرماید ولو انهم رضوا ما اتیهم - اللهم رسوله
وقالو حسبنا اللهمئو

---

[1] کشف الیقین فی اسرار المعصومین، جلد ۱، ص شوائد الولایت، ص

تینا لله من فضله ورسوله : سورة توبه آیه ۵۹ ، یعنی در قرآن مجید اسم خدا و پیغمبر صلعم پشت سرهم است زیرا بتوسط او و شفاء عشق فیض الهی جاری میشود ابو حنیفه ساکت شد و گفت بخدا سوگند گویا این دو آیه را نخوانده بودم [1]

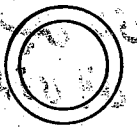

---

[1] بحار الانوار ، جلد ۴ ، ص ۱۴۰ ، کمپانی ، کنز الفوائد کراجکی ، ص ۱۹۶

باب اطاعت نباتات

در اطاعت اشجار از حضرات محمد و آل محمد صلوة الله علیهم اجمعین و موارد آن کثیر است ولی ما بذکر چند روایت تبرک میجوئیم

دلیل بست و پنجم

امیر المؤمنین علیه السلام فرمود :- روزی رسول الله صلی الله علیه و آله در مکه معظمه درختی را بسوئی خود خواند پس درخت آمد در حالیکه هر شاخه ای از آن تسبیح و تهلیل مینمود پیغمبر صلعم بآن درخت فرمود دو قسمت بشو دیدند دو قسمت گردید بعد از آن بآن دو قسمت جدا شده فرمود جمع شوید و بیکدیگر به پیوندید ناظرین دیدند که آن دو قسمت بهم پیوستند سپس فرمود ای درخت بنبوت و رسالت و تهلیل چنین کرد[1]

---

[1] بحار الانوار ، جلد چهارم ، ص ۱۰۳ احتجاج طبرسی ، جلد ، ص

دلیل بست و ششم

روایت شده هنگامیکه امیر مؤمنان از جنگ صفین مراجعت میفرمود بین راه اراده تخلیه نمود بعض از منافقین گفتند ما میرویم که عورت حضرت را ببینیم در این هنگام امیرالمؤمنین قنبر را خواست و فرمان داد که نزد دو درختیکه بین آنها فاصله بسیار بود برود و فریاد کند وصی محمد رسول الله صلی الله علیه و آله بشما امر میفرماید جمع شوید و متصل بیک دیگر گردید قنبر عرض کرد یا امیرالمؤمنین آیا صورت من باین دو درخت میرسد؟ مولی فرمودند آن خدائیکه چشم تو را بینا کرده که آسمان را می بینی صوت تو را بآن دو درخت میرساند.

پس قنبر رفت و چنانکه حضرت فرموده بود فرمان حضرت را ابلاغ نمود ناگهان مشاهده کرد که آن دو درخت بسوی یک دیگر شتافتند و مانند دو نفر دوست بیک دیگر متصل شدند.

بعض از منافقین گفتند علی بن ابی طالب مانند پسر عمویش محمد ساحر است ما اطراف او میچرخیم تا عورت او را ببینیم امیر مؤمنان بقنبر فرمود این منافقین اراده مکر و خدعه نمودند خیال میکنند من بغیر از این دو درخت نمیتوانم از چشم ایشان پنهان شوم ای قنبر برو نزد درختان و بگو وصی رسول گرامی شما را امر میکند که هر یک بجائے خود برگردید رفت و گفت دید آن دو درخت از جائی خود حرکت کرد ما شتاب بجائے اول برگشتند و حضرت برائے تخلیه رفتند و منافقین هرچه

خواستند به بینند چشمها نابینا شده چون چشم ها ایشانرا بطرف دیگر می انداختند بینا میشدند و باز چشمهارا بطرف حضرت میگردانیدند نمی دیدند و بطرف دیگر میدیدند این عمل چند بار تکرار شد تا آنکه حضرت حرکت نموده و بجا یگاه خود آمدند و منافقین بمحل تخلیه رفتند و پیغمبری را ندیدند [۱]

دلیل بست و هفتم

حارث همدانی نقل میکند که ما در خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام بدرخت خشکی که پوست آن ریخته شده بود رسیدیم دیدم حضرت دست مبارک را بآن درخت زد و فرمود ای درخت سبز و میوه دار شو ناگهان دیدم بامر حضرت آن درخت سبز گردید و شاخه ها مملو از میوه گلابی شد پس ما از آن میوه خوردیم و همراه خود برداشتیم و باندک فردای آن روز نزد درخت رفتیم دیدیم سبز و میوه دار است [۲]

---

[۱] بحار الانوار جلد نهم ، ص ۶۰۴ صحیفة الابرار جلد دوم ص ۱۳۰ مدینة المعاجز ، ص ۷۸

[۲] بصائر الدرجات ، ص بحار الانوار جلد نهم ، ص ۵۶۸ مدینة المعاجز ص ۱۹۴

دلیل بست و هشتم

حضرت امام جعفر صادق علیه السلام فرمود که حضرت باقر علیه السلام در صحرائی وارد شدند و غلامان خیمه حضرت را نصب نمودند حضرت باقر علیه السلام نزد درختی تشریف بردند و حمد و ثنائی الهی بجا آوردند سپس فرمودند ای درخت از آنچه خداوند در تو قرار داده است بما اطعام نما امام گوید دیدم خرمائی تازه قرمز و زرد از آن ریخت پس از آن خوردند و ابوامیه انصاری نیز باو بود و خورد سپس فرمود این آیه و معجزه شبیه قصه مریم است ۔ [1]

دلیل بست و نهم

جناب صفار در بصائر بسند خود از سلیمان بن خالد نقل کرده که گفت من و ابی عبدالله بلخی در خدمت امام جعفر صادق علیه السلام بودیم حضرت بدرخت خشک فرمائی که بر روئی زمین رسیده بود فرمود ای درخت مطیع اوامر پروردگار از آنچه خداوند در تو قرار داده ما را اطعام نما سلیمان گوید ۔

---

[1] بحار الانوار جلد ۱۱ صفحه ۶۷ بصائر الدرجات صفحه صحیفة الابرار جلد دوم صفحه ۱۷۳

ناگهان خرمائی تازه مرتبه‌ای مختلف از آن درخت نشک ریخت و ما خوردیم
و سیر شدیم بلخی عرض کرد فدایت شوم این موضوع شبیه قضیه مریم است [1]

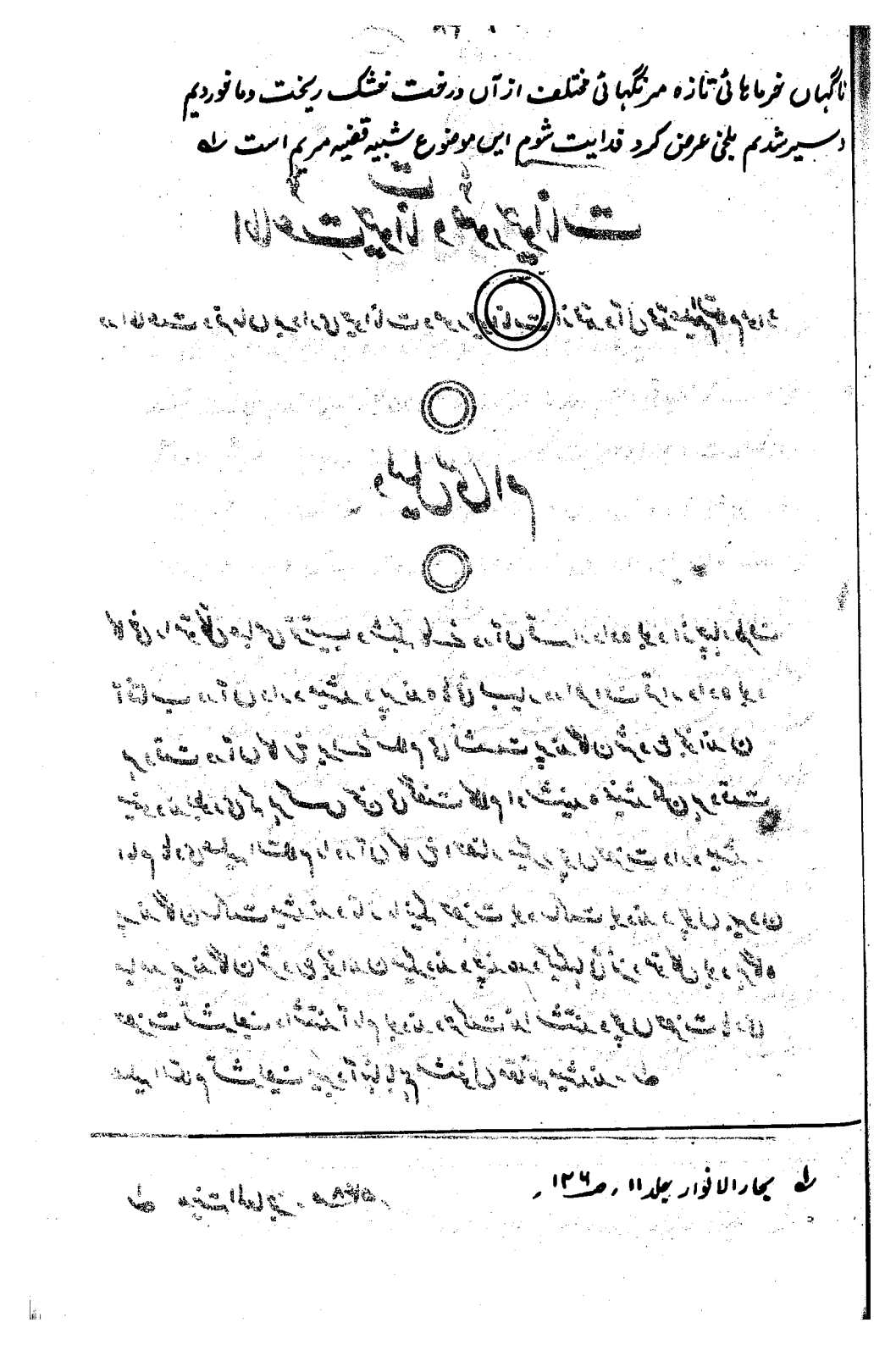

---

[1] بحار الانوار جلد ۱۱، ص ۱۲۶،

اطاعتِ حیوانات و صُورِ حیوانات

در اطاعت و فرمان برداری حیوانات و صور حیوانات از محمد و آل محمد علیہم السلام موارد

دلیل سی ام

کاخی را متوکل عباسی ترتیب و شبکہ ہائے در آں قرار دادہ بود از چہار طرف آفتاب در آں وارد میشد و پرندہ ہائی بسیار در اطراف قرار دادہ بود ہر وقت در آں کاخ برائے سلام می نشست پرندگان شروع بخواندن مینمودند بطوری کہ ہر کس سخن می گفت کلام او شنیدہ نمیشد لکن ہر وقت امام ہادی علیہ السلام را در آں کاخ احضار میکرد چوں حضرت وارد میشد پرندگان ساکت میشدند و تا زمانیکہ حضرت بود ساکت بودند و چوں بیرون میامد پرندگان شروع بخواندن میکردند و چند عدد کبکہائی نزد متوکل بود ہرگاہ حضرت تشریف داشتند آرام بودند و حرکت نداشتند و چوں حضرت ہادی علیہ السلام تشریف میبرد آنہا باہم مشغول مقاتلہ میشدند۔ [۱]

---

[۱] مدینۃ المعاجز، ص ۵۴۸۔

دلیل سی و یکم

علی ابن یقطین وزیر هارون الرشید نقل میکند هرون الرشید افسونگری را خواست که عملیاتی انجام دهد تا حضرت موسی بن جعفر علیه السلام خجالت بکشد و از عظمت و جلال حضرت کاسه گردد و از انظار مردم بیفتد افسونگر جادوگر در نان عملی کرد و آن نان را در سفره حضرات گذاشت چون حضرت خواست نان را بردارد این نان از میان سفره حرکت کرد و پرید و هرون و دیگران خنده بسیاری نمودند حضرت خشمگین شد و سر مقدس را بلند نمود فرمان صاحب ولایت بصورت شیری که در پرده بود صادر شد فرمود ای شیر این دشمن خدا را بگیر صورت شیر بزرگ ترین درندمائی شد و آن جادوگر را گرفت و ریزه ریزه کرد و خورد هرون و ندیمانش از ترس افتادند و غش کردند چون بیهوش آمدند هارون خدمت حضرت عرض کرد تو را بحق خودم بر تو قسم میدهم که امر فرمائی این صورت شیر این مرد را برگرداند حضرت فرمود اگر عصائے حضرت موسی آنچه را جادوگران کردند و خورد بر می گردانید این صورت نیز این مرد را بر میگرداند (یعنی چنانکه عصائے موسی واقعت داشت و چشم بندی نبود این صورت شیر نیز حقیقت پیدا کرد و چشم بندی نبود[1]

---

[1] صحیفة الابرار جلد دوم ص ۱۹۹، مدینة المعاجز ص ۴۳۶، بحار الانوار جلد ۱۱ ص ۲۴۲

دلیل سی و دوم

منصور دوانیقی لعنه الله هفتاد نفر کابلی را خواست و گفت شما استاد در سحر هستید و جعفر بن محمد ساحری مانند شما است اگر شما سحری نمودید که بر او غالب شدید پول زیادی از ناحیه من بشما خواهد رسید ایشان حرکت کردند و هفتاد صورت شیر درنده در مجلس منصور کشیدند و هر یک از این هفتاد نفر در نزد صورتی که خودش کشیده بود نشست و منصور نیز بر تخت سلطنت نشست و تاج بر سر خود گذاشت و بدربان خود فرمان داد که (حجت حق و نائب پروردگار مظهر قدرت ایزد متعال) جعفر بن محمد الصادق (صلوات الله علیه) را حاضر نماید چون نوربزدان مجلس تاریک آن نادان را روشن کرد و وارد شد و چشم مقدس عین الله الناظرة فی خلقه بر آنان افتاد دست مبارک خود را بسوی آسمان بلند نمود و کلماتی فرمود که قدری از آن آهسته و قدری آشکارا بود پس فرمود انا الذی ابطلت سحر آبائکم ایام موسی و ای بر شما سحر و جادو شما را باطل میکنم پس فرمان آن مظهر قدرت و جبروت حق صادر شد فرمود (قسوره خذهم) ای شیرها بگیرید اینانرا و در روایت دیگر فرمود ایها الصور الممثله لیاخذ کل واحد منکم صاحبه یعنی ای صورتها هر یک صاحب خود را بگیر پس هر صورتی شیر درنده شد و صاحب خود را گرفت و خورد و منصور از تخت بر زمین افتاد و بیهوش شد چون بهوش آمد پناهنده بامام شد و عذر خواهی کرد و عرض نمود ای آقا و

مولائے من دستور دہید ایں شیرہا آنچہ را خوردند برگردانند امام علیہ السّلام فرمود اگر عصائے موسٰی آنچہ را کہ خوردہ بود برمیگردانید اینہا نیز برمیگردانند یعنی چنانکہ حضرت موسٰی علیہ السّلام برنگردانید اینہا نیز ہرگز نمیگردانند ۔ [۱]

در روایت الاختصاص حضرت فرمود ۔

انا الّذی ابطلت سحرکم ایام موسٰی ۔ و انا الّذی ابطل سحرکم

و در روایت دیگر ۔

انا حجّۃ اللہ الّذی ابطل سحر آبائکم ایام موسٰی بن عمران

---

[۱] الاختصاص مفید ، ص ۲۳۹ ، مدینۃ المعاجز ، ص ۳۶۲ ، صحیفۃ الابرار جلد دوم ص ۱۸۲ ، ۲۸۰

باب اطاعت جمادات

دلیل سی و سوئم

سید الکونین امام حسین صلوات اللہ علیہ فرمودند یک نفر یہودی آمد و بر مسلمین اعتراض کرد کہ شما برائے پیغمبر خود تان تمام فضائل انبیاء را قائل شدید و داؤد را افضل ہمہ آناں میدانید درمیان مسلمین حضرت امیر تشریف داشتند فرمودند نزد من بیاد ہر چہ خواہی سوال کن از آنجملہ مولائے متقیان فرمودند ملکی کہ مامور کوہہا بود آمد خدمت رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وعرض کرد

انی اُمِرتُ لَکَ بِالطّاعَۃِ فَاِنّ امرت اِنّ طَبَقَ عَلَیہِمُ الجِبال

من از جانب پروردگار مامورم کہ ہر چہ بفرمائی اطاعت نمایم اگر اجازہ دہید من دشمنانت را ہکوہہا ہلاک نمایم پیغمبر صلعم اجازہ نداد و فرمودند چنانکہ کوہہا با حضرت داؤد تسبیح میکردند محمد صلی اللہ علیہ وآلہ بہتر از ایں را انجام داد من در خدمت پیغمبر بر کوہ حراء (در مکہ) بودم ناگہاں کوہ بحرکت آمد پیغمبر صلعم فرمودند ای کوہ قرار گیر کہ نیست بر روئی تو مگر پیغمبر و صدیق و شہید (امیر المومنین) دیدم فرمان پیغمبر را اجابت و اطاعت کرد و آرام شد [1]

---

[1] احتجاج طبرسی جلد اوّل صـ ۳۱۵ ۔ بحار الانوار جلد چہارم صـ ۹۸

دلیل سی و چهارم

روایت شده که جمعی از یهود خدمت حضرت رسول صلعم آمدند عرض کردند یا محمد این کوه مقابل را امر فرما که شهادت بمقام رسالت تو دهد اگر شهادت داد ما نیز شهادت میدهیم و ایمان می آوریم پیغمبر فرمود نزد هر کوه خواهید بیائید تا برویم و من از آن استشهاد نمایم و آن گواهی دهد پس آمد نزد کوهی و عرض کرد او را این کوه درخواست شهادت فرمائی پس حضرت آن کوه را فرمان داد که شهادت برسالت دهد ناگهان کوه بجنبش آمد و با آواز بلند شهادت برسالت داد و آنکه این رسول گرامی افضل و اشرف همه مخلوقات است و همه شنیدند و کوه عرض کرد ای محمد اگر از پروردگار خود درخواست نمائی که مردمان دنیا را بصورت پوزینه و خوک نماید قبول فرماید و اگر درخواست کنی آسمان را بزمین و زمین را بآسمان و کوهها و دریاها و صاعقه ها و حیوانات و باقی خلق را مطیع و فرمان بردار تو قرار داده است هر امر بفرمائی مورد قبول خواهد[1]

دلیل سی و پنجم

عبدالرحمن بن الحجاج میگوید من تنها در خدمت امام صادق علیه السلام بین مکه و مدینه بودم عرض کردم عدالت امام چیست فرمود اگر بایں کوه بگوید بیا میآید عبدالرحمن گوید بخدا قسم دیدم کوه میآید[2]

---

[1] احتجاج طبرسی جلد اول صد ۵۳، بحار الانوار جلد ۶ صد ۲۷۷ کمپانی

[2] بحار الانوار جلد ۱۱، صد ۱۳۲، کمپانی، صفینة الابرار جلد دوم صد ۱۹۲،

دلیل سی و ششم

محمد بن ابی العلاء از یحیی بن اکثم از علوم آل محمد علیہم السلام سوال کرد و در جواب گفت من مشغول طواف قبر مقدس پیغمبر اکرم بودم امام محمد جواد علیہ السلام نیز وارد و مشغول طواف شد من از او مسائلی سوال کردم حضرت جواب داد، عرض کردم من میخواهم از شما مسئله ای سوال نمایم ولی حیا میکنم حضرت فرمود هنوز سوال نکردی من جواب میدهم میخواهی از من سوال کنی که امام کیست عرض کردم بخدا قسم مقصودم همین بود حضرت فرمود منم امام عرض کردم علامت و نشانه آن چیست ناگهان شنیدم عصائے دست حضرت بزبان فصیح گفت، مولائے من امام و حجت خدا است ۔ [1]

---

[1] بحار الانوار جلد ۱۲ ص ۱۱۶ ، اصول کافی جلد ۱ ص
صحیفۃ الابرار جلد دوم ص ۲۵۹ ،

البرو باد تابع اهل بیت اطهار است

دلیل سی و هفتم

در بصائر الدرجات ص ۴۰۸ فی رکوب امیر المؤمنین السحاب و ترقیه فی الاسباب یعنی در آنکه امام علیه السلام برابر سوار میشود و بر وسائل سیر در آسمانها و زمینها مسلط و آگاه است.

قضیه علی بن صالح طالقانی مشهور است که در مسافرت چین دریا کشتی او شکست و خود را روی تخته شکسته کشتی دید و از شدت ناراحتی قصد نمود خود را در دریا اندازد تا آنکه موج دریا او را بجزیره ای انداخت در میان جزیره گرسنه و تشنه مضطرب و ترسناک راه میرفت ناگهان نظر او بغار کوه واقع شد نزدیک آن رفت آواز تسبیح و تهلیل و تکبیر و تلاوت قرآن بگوش او رسید و شنید که از داخل گوینده ای ندا میکند ای علی بن صالح طالقانی خدا تو را رحمت فرماید داخل مغاره شو میگوید من داخل شدم و سلام کردم و جواب شنیدم دیدم مرد بزرگواری آنجا نشسته بمن فرمود تو در این جا مورد لطف و عنایت پروردگار واقع شدی که تو را از دریا نجات داد و باین جا رسانید اگر بخواهم بتو خبر میدهم در چه وقت از منزل خود بیرون شوی و چند

روز در سفر در روئی آب بودی و همه سرگذشت تو را من میدانم بیا نزدیک
و بنشین خدا تو را رحمت نماید چون کلام او را شنیدم گفتم تو را بحق خداوند
قسم میدهم از کجا احوال مرا دانستی فرمود خدا دانائی تو انا مرا آگاه نموده و
تو گرسنه ای کلامی فرمود غذا و آب برائے من آماده شد خوردم از آن لذیذ
تر و خوشگوار تر نخورده بودم فرمود آیا میل داری بوطن خود برگردی عرض کردم
کیست بتواند مرا بآنجا رساند حضرت فرمود برائے کرامت و مقام دوستان ما
این موضوع برائے ما امکان دارد که شما را بوطن برگردانیم سپس دعائے نمود و
دست بسوئے آسمان بلند نمود و فرمود همین ساعت همیں ساعت دیدم ابرے حاضر
شد و عرض کرد السلام علیک یا ولی اللہ و حجتہ حضرت جواب سلام دادند و فرمودند
بکجا میروی آیا مامور برائے رحمت یا برائے عذاب بیاشی این ابر مرخص شد
و ابر دیگر آمد بعد از عرض سلام و جواب و سوال از مقصدش عرض کرد برائے
رحمت مامور طالقان هستم حضرت فرمود من اتانی تو میسپارم آنرا بسلامت
بزمین طالقان برسان عرض کرد مطیع و فرمانبردارم حضرت فرمود روئے زمین قرار
بگیر ابر یا مر حضرت روئے زمین قرار گرفت پس حضرت بازوئے مرا گرفت
و برابر نشانید در این هنگام عرض کردم تو را قسم میدهم بحق خداوند عظیم و بحق محمد
خاتم النبیین و بحق علی سید الوصیین و بحق آئمه طاهرین که خود را بمن معرفی فرما
تا تو را بشناسم چون مقام بزرگی شما داده شده حضرت فرمود ای علی بن صالح
خداوند زمین خود را از حجت خالی نمیگذارد هر چند یک چشم بر هم زدن باشد ظاهر
باشد یا باطن و مخفی منم حجت خدا در ظاهر و باطن منم رساننده و گوینده از جانب رسول
اکرم صلی اللہ علیہ و آله منم موسی بن جعفر سپس فرمان سر داد ابر هوا پیما صادر شد
ابر حرکت کرد بخدا قسم هیچ ناراحتی و ترسی در خود نیافتم زمانی نگذاشت که مرا

بزمین طالقان سلامتی رسانید[۱]

دلیل سی و هشتم

در کتاب شریف کمال الدین تالیف شیخ صدوق ره دارد که مردی از اهل همدان گفت من از سفر حج برمیگشتم چند منزل راه که پیمودیم بسیار خسته بودم قدری خوابیدم چون از خواب بیدار شدم اثری از قافله نیافتم با حالت اضطراب و سرگردانی متوسل بامام زمان علیه السلام شدم ناگهان قصر عالی را مشاهده کردم نزدیک رفتم خادم مرا قصر وارد کرد و آقائی نورانی مانند ماه تابان دیدم حضرت فرمود میدانی من کیستم عرض کردم نه بخدا قسم فرمودند منم قائم آل محمد علیه السلام که در آخر الزمان ظهور مینمایم و زمین را پر از عدل خواهم نمود پس فرمود شما فلانکس همدانی نیستی عرض کردم بلی فرمودند میخواهی بشهر و دیار خود برگردی عرض کردم بلی پس بخادم اشاره فرمود خادم دست مرا گرفت و کیسه پولی بمن داد و چند قدم همراه من آمد چشم بابادی افتاد فرمود میدانی اینجا کجا است عرض کردم شبیه باسوا باد همدان است فرمود اینجا اسد آباد است بر و بسلامت نگاه کردم دیگر او را ندیدم وارد اسد آباد شدم و پولهائی کیسه را شمردم چهل یا پنجاه دینار بود پس از آنجا بهمدان رفتم و تا آن دینارها نزد ما بود خیر و برکت داشتیم[۲]

---

[۱] مدینة المعاجز ص ۲۶۵ و ۲۶۶ ـ صحیفة الابرار جلد دوم ص ۳۱۴ ـ بحار الانوار جلد ۱۱ ص ۲۴۲ کمپانی

[۲] اثبات الهداة جزء اول ص ۲۹۹ و ص ۳۵۱ ـ صحیفة الابرار جلد دوم ص ۲۹۷

اقتدارِ اہل بیت

دلیل سی و نہم

اصبغ بن نباتہ گوید خدمت سید الشہداء امام حسین علیہ السلام رسیدم
عرض کردم ای آقا و مولائے من از شما یک راز پنہانی را میخواہم سؤال نمایم باانیکہ
من شما یقین کامل دارم و میدانم شما صاحب میباشید (ہنوز سؤال نکردہ)
امام فرمود ای اصبغ میل داری گفتگو پیغمبر را در مسجد قبا با ابی دون فرمودہ
بشنوی عرض کرد بلی ہمین ارادہ را داشتم حضرت فرمود برخیز چون حرکت کردم
خودم را در خدمت حضرت نزد مسجد کوفہ دیدم بصورت من تبسمی نمود و فرمود
ای اصبغ باد برائے سلیمان بن داؤد مسخر شدہ بود در صبح و شام یک ماہ راہ
را سیر میکرد و ما بیشتر از آنچہ بسلیمان دادہ اند عنایت فرمودند عرض کردم
واللہ راست فرمودی ای پسر پیغمبر. فرمود ما ہستیم کہ تمام علم کتاب و بیان
آنچہ در آنست نزد ما است و آنچہ نزد ما است نزد ہیچ کس نیست چون ما
مخزن اسرار خدائیم و ما ہستیم آل اللہ و وارثان رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ
پس گفتم الحمد للہ بر این نعمت و الطاف پروردگار و باز تبسمی بصورت من نمود

فرمود داخل مسجد شو داخل مسجد شدم نزد محراب پیغمبر را دیدم که ردا را بخود پیچیده و نشسته و امیر المؤمنین علیه السلام را دیدم پیشهای لباسهائی اعسر را گرفته و دیدم پیغمبر را روی باو نموده و میفرماید تو و اصحاب تو با من و (اهلبیت من) بد رفتاری کردید بر شما باد لعنت من و لعنت خدا۔ (حوالہ جات اگلے صفحہ پر)

دلیل چہلم

ابو بصیر گوید: خدمت امام باقر علیہ السلام رسیدم و عرض کردم شما وارث پیغمبرید؟ فرمود: آری، عرض کردم پیغمبر وارث انبیاء بود و هر چه آنها می دانستند میدانست؟ فرمود: آری

عرض کردم شما می توانید مرده را زنده کنید و کور مادرزاد را و پیس را معالجه کنید فرمود آری باذن خدا سپس فرمود، ابا محمد پیش بیا، من نزدیکش رفتم آنحضرت دست بچهره و دیده من مالید که من خورشید و آسمان و زمین و خانه ها و هر چه در شهر بود دیدم آنگاه بمن فرمود می خواهی که اینچنین باشی و در روز قیامت در سود و زیان با مردم شریک باشی یا آنکه بحال اول برگردی و یکسر بهشت روی؟ گفتم میخواهم چنانکه بودم برگردم باز دست بچشم من کشید و بحال اول برگشتم سپس من این حدیث را بابن ابی عمیر گفتم، او گفت من گواهی دهم که این موضوع درست است چنانکه روز روشن درست است[1]

---

[1] اصول کافی جلد دوم، صـ ۳۷۴، مطبوعہ ایران

علل اربعة

علّت موجودات

حضرات محمد وآل محمد علیهم السلام در مقام اعلیٰ علل اربعه هستند باین نظر است که بین علت و معلول شباهت وتناسبی باید دارد مثلاً آتش که علت سوختن است صاحب گرامی است که می سوزد ند وتناسبی با سوختن دارد ویخ که علت سرد شدن اشیاء مجاور آنست صاحب سردی است وتناسبی با سرد شدن دارد واگر بگوئیم که ذات خداوند علت موجودات است باید اثبات شباهت وتناسبی بین خداوند وخلق او بکنیم وحال آنکه خداوند منزه از مشابهت با مخلوقات است این است که علت ومعلول هر دو را خلق خدا میدانیم وچون علت مقدم بر معلول است ومحمد وآل محمد علیهم السلام اول خلق

بقیه: حاشیه

سابقه حوالہ جات

الدمعة الساکبه	ص ۲۶۹	مطبوعه ایران
صحیفة الابرار جلد دوم	ص ۱۲۵	مطبوعه کویت
مدینة المعاجز	ص ۲۴۵	مطبوعه ایران

ومقدم برسمه هستند ایشانرا علت خلق میدانیم وغیر آنکه از پیش خود میگوئیم وبهمین دلیل عقلی اکتفا میکنیم بلکه بدلیل فرمایشات خودشان این سخن را میگوئیم وبدلیل عقلی هم از جهت مطابقت آن با نقل استدلال میکنیم واز جمله ادله نقلیه فرمایش حضرت ابی عبد الله علیه السلام است فرموده اند از عوالم عن ابی عبد الله علیه السلام فی حدیث ونحن علت الوجود یعنی مائیم علت وجود واز امالی طوسی روایت فرموده اند سمع ابو عبد الله علیه السلام یقول نحن السبب بینکم وبین الله یعنی شنیده شد که میفرمود حضرت ابو عبد الله مائیم بین شما وبین خدا واز زیارت ندبه معروفه روایت فرموده اند وما من شیء الا وانتم له السبب یعنی نیست چیزی از ما مگر آنکه شما سبب آنید واز فصل الخطاب از امیر المومنین علیه السلام روایت فرموده اند در حدیث اعرابی قال یا مولای وما العقل قال جوهر دراک محیط بالاشیاء من جمیع جهاتها عارف بالشیء قبل کونه فهو علة الموجودات ونهایة المطالب یعنی عرض کرد عقل چیست فرمود جوهری است درک کننده محیط است بچیزها از جمیع جهات آنها عارف است بشیء قبل از کونش پس آن علت موجودات است ونهایت مطالب است واین عقل که علت موجودات است چنانچه در حدیث جابر خواهد آمد از نور پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله خلق شده و چون حکما کلیات علل را چهار تا شمرده اند علت غائی وعلت فاعلی وعلت مادی وعلت صوری ما هم ایشانرا علل اربعه خوانده ایم وبر سر یک از احادیث خودشان دلایل خاصه ای داریم [1]

---

[1] صحیفة الابرار جلد ۱، ص ۲۵۰، مشارق امیر المومنین فی اسرار المومنین ص ۵ طوالع الانوار ص ۲۵۲

علت غائی مخلوقات

عن ابی عبد اللّٰہ علیہ السّلام فی حدیث رکن علت الوجود [1]

یعنی از حضرت ابی عبد اللہ است در حدیثی و مائیم علت وجود و در حدیث معراج است از رسول خدا صلعم کہ خداوند خطاب باں بزرگوار و آئمہ معصومین میفرماید، فلولاکم ما خلقت الدّنیا و الاخرۃ ولا الجنۃ و النار یعنی پس اگر شما نبودید خلق نمیکردم دنیا و آخرت و نہ بہشت و آتش راو در حدیث دیگر است از آنحضرت کہ خداوند بآدم فرمود ھٰؤلاء خمسۃ من ولدک لولاھم ما خلقتک ولا خلقت الجنۃ ولا النار ولا العرش ولا الکرسی ولا السماء ولا الارض و لا الملئکۃ ولا الجن و الانس [2] الخ یعنی آں جماعت پنج نفر از اولاد تست اگر آنہا نبودند خلق نمیکردم تورا و خلق نمیکردم بہشت و نہ آتش و نہ عرش و نہ کرسی و نہ آسمان و نہ زمین و نہ ملائکہ و نہ جن و انس راو حضرت امیر المومنین در نامہ ای بہ معاویہ مرقوم فرمودند۔ فانّا صنایع ربنا والنّاس بعد صنایع لنا۔ پس ہر اینکہ ما صنایع پروردگار مان ستم و مردم بعد از آں صنایع ستند برائے ما و از آں حضرت است در خطبہ ای و جمیع الرسل و الملائکۃ و الارواح خلق لخلقنا۔ یعنی و ہمہ پیمبران و ملائکہ و ارواح خلق شدہ اند بجہت خلق ما و از ایں احادیث بر مومن منصف آشکار میشود کہ ایشانند علت غائی خلق۔ اما آنچہ کہ خداوند فرمودہ و ما خلقت الجن و الانس الّا لیعبدون یعنی خلق نکردم جن و انس را مگر برائے آنکہ عبادت کنند مرا

---

[1] کفایۃ الخصام ترجمہ غایۃ المرام صہ ۱۴۱۶ بحار الانوار جلد ہفتم صہ ۲۵۵ امالی شیخ طوسی جلد صہ

[2] فصل الخطاب صہ ۱۵۱۴۔ بدایۃ الفلسفۃ الاسلامیہ صہ ۱۹۰۔ شرح زیارت جامعہ کبیرہ جلد چہارم صہ ۱۴۴۔ نہج الاسرار۔ جلد ۱۔ صہ ۴۷

منافاتی با آنچه گذشت ندارد و چنانچه در تفسیر آیه از حضرت سید الشهید علیه السلام
رسیده است مراد از عبارت معرفت است عرض میکنم معرفت ذات خداوند
محال و ممتنع است و کلامی بمعنی است و معنی معرفت شناختن صفات است
و آن بزرگواران اسماء و صفات خداوندند و خداوند خواسته که از راه خداوند
شناخته شود و خلق را خلق فرموده که بنور آن اسماء و صفات در آنها ظاهر شود
و هر یک بقدر خود حکایت از آن نور معرفت او را حاصل کنند و این است معنی
آنچه حضرت صادق علیه السلام در حدیثی فرمودند، بنا عرف الله و بنا عبد الله
و لولانا ما عبد الله[1] یعنی بما شناخته شد خداوند و بما عبادت کرده شد خداوند
و مائیم دلالت کنندگان بر خداوند و اگر ما نبودیم خداوند عبادت نمی شد و این
است معنی آنچه در زیارت میخوانیم من عرفکم فقد عرف الله یعنی هر کس شما را
شناخت پس تحقیق خدا را شناخته است و این است معنی حدیث قدسی،
کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق لکی اعرف، یعنی من
گنج پنهانی بودم پس دوست داشتم که شناخته شوم پس خلق کردم خلق را
که شناخته شوم و شناخته شدن او بظهور نور اسماء و صفات او یعنی نور محمد
و آل محمد علیهم السلام است در هر چیزی و این نور است که در همه چیز ها ظاهر
شده و بآن تسبیح و عبادت خداوند را مینمایند و علت نمائی هر چیز همان نوری است
که از نور عظمت خداوند یعنی محمد و آل محمد علیهم السلام در او حاضر شده و بآن
موجود شده و برائے او معرفت خداوند حاصل شده و عبادت پروردگار خود را
کرده است و وجودی که در هر موجودی آنرا ملاحظه مینمائید نور آن مقام اول ما

---

[1] اصول کافی جلد ، ص

خلق اللهی است و اثر و معلول او است چنانچه در حدیث گذشت که ایشانند علت وجود و مصداق شعر شاعر در این جا است که میگوید :-

در هر چه نظر کردم سیمائی تو می بینم
سرهائے سرافرازان در پائے تو می بینم

و این نور نور کون و وجود است که در همه خلق چه مومن و چه کافر ظاهر شده است و اختصاص بخوبان و مومنین ندارد و اگر نور وجود در کفار و بدان ظاهر نمیشد اصلاً بوجود نمی آمدند و همه کائنات ریزه خور خوان احسان آن مقام اوّل ما خلق اللهی هستند و این است یکی از معانی آنچه در زیارت جامعه کبیره میخوانیم **طاطأ کل شریف لشرفکم و بخع کل متکبر لطاعتکم و خضع کل جبار لفضلکم و ذل کل شی ء لکم** ، یعنی خاضع شده است هر شریف برائے شرف شما و اقرار کرده است هر متکبر برائے طاعت شما و خاضع شده است هر جباری برائے فضل شما و ذلیل شده است هر چیزی برائے شما عرض میکنم همه این ها بواسطه احتیاجی است که هر چیز دکسی بوجود خود دارد و در خود احساس این احتیاج را میکند اگرچه که نداند وجودش از فضل نور کیست و این احساس باعث خضوع و اعتراف و ذلت او است

علّتِ فاعلی

در اینکہ ایشاں علت فاعلی میباشند و اول احادیث آنرا ذکر میکنم ۔

سمع ابوعبداللہ علیہ السلام یقول نحن السبب بینکم وبین اللہ عزوجل[1]

یعنی شنیدہ شد کہ حضرت ابی عبداللہ علیہ السلام میفرمود ما ئیم سبب بین شما و بین خداوند عزوجل و در ندبہ معروف است ۔

فما شئ منا الا وانتم لہ السبب والید السبیل[2] ۔ یعنی نیست چیزی از ما مگر آنکہ شمائید برائے آں سبب و راہ بسوئی او حضرت صادق علیہ السلام در حدیثی فرمودند ۔ ابی اللہ ان یجری الاشیاء الا بالاسباب ۔ یعنی ابا فرمود است خداوند کہ جاری بفرماید چیزہا را مگر با اسباب و در حدیث است از حضرت باقر علیہ السلام از قول خداوند ۔

فانتم خیار خلقی واحبائی وکلماتی واسمائی الحسنی واسبابی وآیاتی الکبریٰ[3]

---

[1] کفایۃ الخصام ۔ ص ۴۶

[2] کفایۃ الخصام ص ۴۱

[3] صحیفۃ الابرار جلد ۱ ص ۱۶۰ مدینۃ المعاجز ص ۱۵۲ ۔ مراۃ الانوار ص ۲۸/۲۹
بحار الانوار جلد ۲ ص ۲۵۱

یعنی پس شما ئید بنکان خلق من و دوستان من و کلمات من و اسمای نیکوی من و اسباب من و آیات بزرگ من و از همه این احادیث معلوم میشود که خداوند همه افعال را بر دست ایشان جاری فرموده و ایشانرا سبب و علت و فاعل آن افعال قرار داده و در توقیع رفیع است از حضرت صاحب الامر عجل الله فرجه ، نحن صنایع ربنا والخلق صنایعنا[1] یعنی ما ئیم صنایع پروردگار مان و خلق صنایع ما هستند و در حدیثی از حضرت باقر علیه السلام است ونحن سبب خلق الخلق[2] یعنی ما ئیم سبب خلق خلق ،

از حدیث مفصل از مفضل از حضرت صادق علیه السلام در فضائل امیر المومنین علیه السلام روایت فرموده اند ، تلک الصورة هیولی الهیولات وفاعلة المفعولات وامّ الحرکات[3] یعنی وآن صورت (یعنی صورت انزعیه امیر المومنین علیه السلام که منزه از کثرات دانیه است) هیولای هیولاها و فاعل مفعولها و اصل حرکات و علت هر علتی است وآن صریح است در اینکه ایشان علت فاعلی هستند ومراد ما از علت فاعلی بودن ایشان این نیست که نعوذ بالله باستقلال کاری میتوانند بکنند یا شریک خداوند در اجرائی افعال یا وکیل اویند که اذنی از او میگیرند وبحول وقوة خود کاری انجام میدهند چه اینها همه کفر است وآنچه ما میگوئیم این است که خداوند آن مقام اوّل ما خلق اللهی را سبب اجرائی افعال خود وسبب الاسباب وصفت فاعلی خود قرار داده است وصفات فعلی وافعالشان همه خلق اویند ، والله خلقکم وما تعملون ، ونسبت فعل به سبب با اعتقاد

---

[1] احتجاج طبرسی جلد ۲ ، ص ۲۷۸ ، الغیبة طوسی ص ۱۷۳ ، [2] امالی طوسی جلد ۱ ص ۱۱۳ ، ۱۷۳

[3] صحیفة الابرار جلد ۱ ، ص ۱۸۵ .

با اینکه فاعل خداوند عالم است جل شانہٗ جایز است و آیات قرآن و اخبار آل محمد علیهم السلام شاهد این مطلب است و از آنجمله است فرمایش امیر المومنین علیه السلام در تفسیر این آیات شریفه،
اللہ یتوفی الانفس حین موتها و آیت یتوفاکم ملک الموت الذی وکل بکم و آیت تو فته رسلنا و آیت تتوفاهم الملائکة طیبین و آیت الذین تتوفاهم الملائکة ظالمی انفسهم که خداوند در آیة اول توفی یعنی میراندن را بخود نسبت داده و در آیة دوم بملک الموت و در آیة سوم برسولان و در آیة چهارم و آیة پنجم به ملئکه نسبت داده در تفسیر این آیات آن حضرت فرمود فهو تبارک وتعالی اجل و اعظم من ان یتولی ذلک بنفسه و فعل رسله و ملائکته فعلهم لانهم بامره یعملون الی ان قال علیه السلام وملک الموت اعوان من ملائکة الرحمة و النقمة یصدرون عن امره و فعلهم و کلما یأتون به منسوب الیه و اذا کان فعلهم فعل ملک الموت و فعل ملک الموت فعل اللہ لانه یتوفی الانفس حین موتها علی ید من یشاء و یعطی و یمنع و یشیب و یعاقب علی ید من یشاء و ان فعل امنائه فعله کما قال وما تشاؤن الا ان یشاء اللہ یعنی پس او (خداوند) تبارک وتعالی اجل و اعظم از آن است که بنفسه متولی میراندن شود فعل رسولان او و ملائکه او فعل او است از ملئکه رحمت و نقمت که اطاعت امر او را میکنند و فعل آنها و هر چه که میکنند منسوب باو (ملک الموت) است پس فعل آنها فعل ملک الموت است و فعل

ملک الموت فعل خداوند است زیرا که او است که میمیراند نفسها را در هنگام
مرگشان بردست هر کس که میخواهد و عطا میفرماید و منع میفرماید و ثواب میدهد
و عقاب میکند بردست هر که میخواهد و بهر اینه فعل امناء و فعل او است
چنانکه فرموده و نمیخواهید مگر آنکه خدا میخواهد و در این حدیث تامل فرمائید و ببینید
نسبت دادن فعل بملائکه و رسل و امناء خداوند عین نسبت فعل به خداوند است
و ایشان صفت منسوب الیهی خداوندند و خواست خداوند خواست ایشان است
و خواست ایشان خواست خداوند و باز حدیثی دیگر که شاهد بر این عرایض است
روایت میکنم حضرت ابی عبد الله علیه السلام در تفسیر قول خداوند
فلما آسفونا و لکنه خلق اولیاء لنفسه یاسفون و یرضون و هم مخلوقون مربوبون
فجعل رضاهم رضا نفسه و سخطهم سخط نفسه لانه جعلهم الدعاة الیه و
الادلاء علیه فلذلک صار و اکذلک ولیس ان ذلک یصل الی الله کما یصل الی
خلقه لکن هذا معنی ما قال من ذلک و قد قال من اهان لی ولیا فقد بارزنی
بالمحاربة و دعانی الیها و قال و من یطع الرسول فقد اطاع الله و قال ان الذین
یبایعونک انما یبایعون الله ید الله فوق ایدیهم فکل هذا و شبهه علی ما ذکرت
لک و هکذا الرضا و الغضب و غیرهما من الاشیاء مما یشاکل ذلک و لو کان یصل
الی الله الاسف و الضجر و هو الذی خلقهما و انشاهما لجاز لقایل هذا ان یقول
ان الخالق یبید یوما لانه اذا دخله الغضب و الضجر دخله التفییر و اذا دخله التفییر
لم یؤمن علیه الابادة ثم لم یعرف المکون من المکون و لا القادر من المقدور علیه
و لا الخالق من المخلوق تعالی الله عن هذا القول علوا کبیرا بل هو الخالق للاشیاء
لا لحاجة فاذا کان لا لحاجة استحال الحد و الکیف فیه فافهم ان شاء الله [1]

---

[1] احتجاج طبرسی جلد ۱ ص

یعنی ہر اینہ خداوند عزوجل محزون نمیشود مثل محزون شدن ما و لکن او خلق فرموده
است اولیائی برائے خودش کہ محزون میشود و خوشنود میشوند و آنہا مخلوقند و
مربوب پس قرار داده است رضایت آنہا را رضایت خودش و سخط آنہا را سخط
خودش زیرا کہ او آنہا را دعوت کنندگان بسوئی او قرار داده و دلالت کنندگان
براو پس باین جہت چنین شدند و نہ این است کہ (رضا و سخط) بخدا میرسد
آنطور کہ بخلقش میرسد لکن این معنی آن چیزہائی است کہ از این قبیل فرموده
و تحقیق فرموده است ہر کہ اہانت کند بدوستی از من پس تحقیق مرا بجنگ
طلبیده و مرا بجنگ خوانده و فرموده و ہر کس اطاعت کند رسول را پس تحقیق
خدا را اطاعت کرده و فرموده ہر اینہ کسانیکہ بیعت میکنند با تو این است و جز
این نیست کہ با خدا بیعت میکنند دست خدا بالائی دست ایشان است پس
ہمہ این و شبہ این بطوری است کہ برائے تو ذکر کردم و ہمچنین است رضا و
غضب و غیر آن دو از چیزہائے کہ مثل این است و اگر حزن و ملالت بخدا
میرسید و حال آنکہ او آن دو را خلق فرموده و ایجاد کرده جایزہ بود برائے گوینده
این کہ بگوید ہر اینہ خالق روزی ہلاک میشود زیرا ہرگاہ غضب و ملالت براو وارد
شود تغییر براو وارد میشود و اگر تغییر براو وارد شود ایمن از ہلاکت نمیشود
و ایجاد کننده و ایجاد شده و قادر از مقدور و خالق از مخلوق شناخته نمیشود
برتر است خداوند از این سخن برتری بزرگی بلکہ او است خالق چیزہا نہ برائے
حاجتی و وقتیکہ برائے حاجتی نباشد محال میشود حد و کیف در او پس بفہم انشاء اللہ
عرض میکنم اگر در این دو حدیث شریف بدقت تامل فرمائید ابواب بزرگی از
معرفت برایتان گشوده میشود و تنزیہ و تقدیس خداوند را از روی معرفت
خواہید نمود و او را از ہر نوع مشابہت و مجانستی با مخلوقات منزہ خواہید ر

دانست و بقیاس بر مخلوقات چیزی درباره خداوند اعتقاد نخواهید و رزید
و نخواهید دانست که رضا و غضب و هر نوع فعلی از ذات خداوند سر نمیزند
چه سر زدن افعال مختلفه لازمه اش حصول تغییر در ذات او است و تغییر از شأن
حوادث است نه ذات قدیم و تعدد افعال از لوازم کثرات است و کثرات
همه مخلوق خداوند و مبدء هر فعلی صفتی است خاص آن فعل و مناسب آن
فعل و فعل دیگر از مبداء آن فعل سر نمیزند مثلا فعل کتابت مبدئش صفت
ناطق بودن شماست و با صفت ناطقیت نمیشود نوشت و با صفت کاتب
بودن نمیشود سخن گفت و اشیائی که یک صفت بالفعل دارند فقط یک کار
از آنها سر میزند و کار دیگر از آنها سر نمیزند و آنهاکه چند صفت دارند کارهائی
بعدد صفاتشان از آنها سر میزند نه بیشتر مثلا آتش که صفت سوزندگی و
روشن کنندگی را دارد با صفت سوزانندگی نمیتواند چیزی را سرد کند و با صفت روشن
کنندگی نمیتواند چیزی را تاریک کند و بنابرین افعالی که در ملک جاری میشوند
هر یک مبدئی دارند و عدد آن مبادی بعدد آن افعال است و هر مبدئی
صفتی است برائے موصوفی و فاعل آن است و آن موصوفها هم باز صفاتی
هستند برائے موصوف بالاتری تا میرسد بیالاترین درجه خلق که آن موصوف
بهمه صفات است و همه افعال تنزلات او هستند و او است اول خلق و فاعل
و موصوفی بالاتر از او نیست و او ذاتی است فوق همه ذوات و محمد و آل محمد
علیهم السلام آن ذات و آن مقامی است که در آنجا نور واحدند و قائم مقام
خداوند در خلق و ایشانند آن اولیاء که خداوند آنها را برائے خود خلق فرموده
و رضائی آنها را رضائی خود قرار داده و سخط آنها را سخط خود قرار داده و خواست
آنها را خواست خود قرار داده و افعال آنها را افعال خود قرار داده و

اطاعت آنہا را اطاعت خود قرار داده و معصیت آنہا را معصیت خود قرار داده و اکرام آنہا را اکرام خود قرار داده و امانت بآنہا را امانت خود قرار داده و خلاصه هر معامله ای بآنہا را معامله با خود قرار داده و هریک از اینها که عرض کردم اشاره به حدیثی از احادیث است و این است مراد ما از علت فاعلی بودن آن بزرگواران در مقام اعلی و ایشانرا از مخلوقیت و بندگی برائے خداوند بالا نبرده ایم و علوی درباره ایشان نکرده ایم و هرچه گفته ایم از فرمائشات خودشان گفته ایم ولکن سخنها چون بوفق منزل افتاد

درافہام خلائق مشکل افتاد

علّتِ مادّی

در اینکه ایشان علت مادی مخلوقاتند و ابتدا بذکر احادیث مینمائیم قال امیرالمؤمنین علیه السلام.

اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله قیل فقلت یا امیرالمؤمنین کیف ینظر بنور الله قال علیه السلام لانا خلقنا من نور الله وخلق شیعتنا من شعاع نورنا[1] یعنی فرمود امیرالمومنین علیه السلام بپرہیزید از فراست مؤمن پس هر اینه او با نور خدا نظر میکند پس عرض کردم ای امیر مؤمنان چگونه نظر میکند با نور خدا فرمود علیه السلام برائے اینکه خلق شده ایم ما از نور خدا و خلق شده اند شیعه ما از شعاع نور ما و لفظ من در عربی برائے بیان ماده

---

[1] امالی طوسی ج ۲ ص

است مثلا میگویند خاتم من فضة، یعنی مادہ آں نقرہ است و دراینجا ہم کہ فرمودند شیعہ ما از شعاع نور ما خلق شدہ اند یعنی مادہ شیعہ شعاع نور آلِ محمد است علیہم السلام و مراد ما از علت مادی بودن آں بزرگوان ہمیں است نہ آنکہ بگوئیم مادہ شیعہ عین مادہ آں بزرگواران است بلکہ شعاع نور ایشاں مادہ شیعہ است حضرت ابی جعفر علیہ السلام در حدیثی فرمودند ثم خلق شیعتنا وانما سمیوا شیعۃ لانھم خلقوا من شعاع نورنا [1] یعنی پس خلق فرمود شیعہ ما را و ہمانا نامیدہ شدہ اند بشیعہ چوں آنہا خلق شدہ اند از شعاع نور ما حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ میفرمود خلقت من خلقت من نور اللہ عز وجل وخلق اہل بیتی من نوری وخلق محبیہم من نورھم [2] یعنی خلقت شدم از نور خداوند عز وجل وخلق فرمود خداوند اہلبیت مرا از نور من وخلق فرمود دوستان ایشاں را از نور ایشاں، حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ در حدیثی بہ عباس فرمودند،

خلقنا اللہ نحن حیث لاسماء مبینۃ والارض مدحیۃ ولاعرش ولاجنۃ ولانار کنا نسبح حین لا تسبیح ونقدس حین لا تقدیس فلما اراد اللہ بدو الصنعۃ فتق نوری فخلق منہ العرش فنور العرش من نوری و نوری من نور اللہ وانا افضل من العرش ثم فتق من نور ابن ابی طالب ونور ابن ابی طالب من نور اللہ ونور ابن ابی طالب افضل من ملئکۃ وفتق نور ابنتی فاطمہ فخلق منہ السماوات والارض من نور ابنتی فاطمہ ونور فاطمہ

---

[1] ۔

[2] کفایۃ الخصام ص ۵۰

من نور الله و نور فاطمه افضل من السموات و الارض ثم فتق نور الحسن فخلق منه الشمس و القمر فنور الشمس و القمر من نور الحسن و نور الحسن من نور الله و الحسن افضل من الشمس و القمر ثم فتق نور الحسین فخلق منه الجنة و الحور العین فنور الجنة و الحور العین من نور الحسین و نور الحسین من نور الله و الحسین افضل من الجنة و الحور العین ،[۱]

یعنی خلق فرمود ما را خداوند جائی (یا وقتی) که نه آسمان بنا شده ای بود و نه زمین کشیده شده ای و نه عرشی و نه بهشتی و نه ناری تسبیح میکردم او را وقتیکه تسبیحی نبود و تقدیس میکردیم او را وقتیکه تقدیسی نبود پس چون خداوند اراده فرمود ابتداء صنعت را شکافت نور مرا پس خلق فرمود از آن عرش را پس نور عرش از نور من است و نور من از نور خدا است و من افضل از عرشم پس شکافت نور پسر ابی طالب را پس خلق فرمود از آن ملائکه را پس نور ملائکه از پسر ابی طالب است نور پسر ابی طالب از نور خدا است و نور پسر ابیطالب افضل از ملائکه است و شکافت نور دخترم فاطمه را پس خلق فرمود از آن آسمانها را و زمین را پس نور آسمانها و زمین از نور دخترم فاطمه است نور فاطمه از نور خدا است و نور فاطمه افضل از آسمانها و زمین است پس شکافت نور حسن را پس خلق فرمود از آن شمس و قمر را پس نور شمس و قمر از نور حسن است و نور حسن از نور خدا است و حسن افضل از شمس و قمر است پس شکافت نور حسین را پس خلق فرمود از آن بهشت و حور العین را پس نور بهشت و حور العین از نور حسین

---

[۱] مدینة المعاجز ج ۲ ص ۲۱۰ صیغة الابرار (خ) ص ۱۵۲ کفایة الخصام ص ۱۴۷

است و نور حسین از نور خدا است و حسین افضل از بهشت و حور العین است و چنانچه ملاحظه میفرمائید سه حدیث اول درباره این است که شیعیان و دوستان از نور ایشان خلقت شده و ماده آنها نور ایشان است و حدیث اخیر دلالت دارد که عرش و ملائکه و آسمانها و زمین و شمس و قمر و جنت و حور العین از نور ایشان خلقت شده اند و آسمانها و زمین شامل مواد همه موالید بین آنها میشود و خداوند خلائق را از قبضاتی از زمینها و آسمانها خلقت فرموده و بنا بر این مواد همه قبضات از نور ایشان است و احادیث آن عام تر از این احادیث هم داریم حضرت ابی جعفر علیه السلام در حدیثی فرمودند در صفت خداوند ،

وکان خالق ولا مخلوق فاول شئ خلق الشئ الذی جمیع الاشیاء منه

یعنی خداوند خالق بود و مخلوقی نبود پس اول چیزی که خلق کرد ، خلقش آن شئ بود که همه اشیاء از آنند و آن اول چیز نور حضرت پیغمبر است صلی اللہ علیہ وآلہ که همه اشیاء از آن پدید آمده اند و فرمائش حضرت پیغمبر است صلی اللہ علیہ وآلہ در حدیث با ابن عباس و آن این است

ان اللہ خلقنی وعلیا من نور واحد قبل خلق آدم بهزه المدة ثم قسمه نصفین ثم خلق الاشیاء من نوری و نور علی علیه السلام ، [1]

یعنی هر اینه خداوند خلقت فرمود مرا و علی را از نور واحدی پیش از خلق آدم باین مدت (چهل هزار سال) پس آنرا بدو نصف قسمت فرمود پس خلق کرد اشیاء را از نور من و علی علیه السلام و لفظ اشیاء عام است

---

[1] انوار نعمانیه جلد ۱ ، صـ . کفایة الخصام ، صـ ۱۵۱

وشامل همه از خوب و بد میشود و این در مقام کون است که همه امت واحده هستند و تا صفت ایمان یا کفر بخود نگرفته اند نه خوب اند و نه بد و همان وجودی که دارند که ماده آنها است از نور مقام اول ما خلق الله است و آن برپا هستند و از این نظر است که گفته میشود آن بزرگواران علت مادی هستند چه چنانچه در حدیث گذشت ایشان علت وجود هستند و اما در مقام شرع و نسبتها و پیدایش خوب و بد خوبی خوبان از شعاع نور ایشان یعنی نور مقام قطبیت و رسالت و امامت ایشان است و بدی بدان از ظل ظلمت اعداء ایشان چنانچه فرموده اند ،

نحن اصل کل خیر و من فروعنا کل بر ، یعنی ما ئیم اصل هر خیری و از فروع ما است هر نیکی و فرمودند ، اعدائنا اصل کل شر و من فروعهم کل فاحشه [۲] ، یعنی دشمنان ما اصل هر شری هستند و از فرع آنها است هر فاحشه ای و در مقام کون قبل از ظهور شرع و ایمان و کفر همه امت واحده هستند چنانچه خداوند میفرماید ، کان الناس امة واحدة فبعث الله النبیین مبشرین و منذرین یعنی مردم امت واحده بودند پس خداوند فرستاد پیغمبران را که بشارت دهندگان و ترساننده گان باشند و در مقام کون هم همه محتاج به عطائی پروردگارند و خداوند عطائی خود را از آنها منع نفرموده چنانکه فرموده است ،

کلا نمد هؤلاء و هؤلاء من عطاء ربک محظورا [۱] یعنی همه را مدد میرسانیم آنجماعت و آنجماعت را (یعنی مؤمنین و کفار را) و عطائی پروردگار تو ممنوع نیست و اول عطائی پروردگار نعمت وجود است که همه عطا فرموده و وجود هر چیز

---

[۱] صحیفة الابرار جلد ۱ ص ۲۸۲ شرح زیارت جامعه کبیره ، جلد ، ص

مادہ اوست و دست عطا خداوند و محمد و آل محمد علیہم السلام کہ آنہا را علت وجود قرار دادہ و وجود ہر موجودی از افضل نور ایشان است و در ہر چیز کہ نظر میکنید اول وجود را می بینید و آن نور محمد و آل محمد است علیہم السلام کہ از نور خداوند است و دعا میخوانیم ،

لا یری فیہا نور الا نورک و لا یسمع فیہا صوت الا صوتک ، یعنی در آنہا (موجودات) دیدہ نمیشود نوری جز نور تو و شنیدہ نمیشود صوتی جز صوت تو و این است مراد ما از علتی کہ در این مقام برائے ایشان اثبات میکنیم و انشاء اللہ از آنچہ عرض شد این نکتہ ہم برائے شما روشن شدہ کہ مثل قائلین بوحدت موجود نیستیم کہ ہمہ موجودات را از یک مادہ میدانند کہ بصورت ہائی مختلفہ درآمدہ و مثل آب دریا میزنند کہ بخار نمیشود و بصورت ابر میشود و تقطیر میشود و بصورت برف و باران میشود و جاری میشود و بصورت نہر میآید و بدریا میریزد و بصورت دریا میشود و مادہ ہمہ این صورتہا را یکی میدانند ولی ما این عقیدہ را بر خلاف واقع و مذہب محمد و آل محمد علیہم السلام میدانیم و آنچہ کہ میگوئیم و از فرمایشات ایشان استنباط کردہ ایم این است کہ خلق از نور ایشان و نور نور ایشان و نور نور نور ایشان و ہمچنین تا آخر خلق خلق شدہ اند و مادہ نور غیر از مادہ منیر است مثل مادہ نور آفتاب کہ غیر از مادہ جرم قرص آفتاب است و متقدیم کہ نور ہیچ وقت از مقام خود بالا نمیرود و آفتاب نمیشود خلق ہم ہر یک در مقامی کہ ہستند از مبدء وجود خود بالاتر نمیروند و ساقل بالذات ہیچوقت باعلائی بالذات نمیرسد و ہیچ کس بمقام ایشان نمیرسد و ما منا الا لہ مقام معلوم ،

علّت صوری

در بیان اینکه ایشان علت صوری خلق هستند و بعد از آنکه معلوم شد که ایشان علت مادی خلق هستند این شامل صورت هم میشود چه صورت چیزها محدود و نهایات مواد آنها است و صور تها از کمون مواد بیرون آمده اند و کمالات آنها هستند پس آنها هم پیدایش شان بفضل وجود ایشان است و هر صورتی کمالی از کمالات ایشان است که بر ماده ای از مواد ظاهر شده و از مجموع عالم همه کمالات ایشان ظاهر شده جز اینکه رو بهر طرف که بکنید رو بکمالی کرده اید و آنجا که همه کمالات ایشان که کمالات خداوند عالم است ظاهر شده وجود مقدس ایشان است در مقام رسالت و امامت و قطبیت که در هر عالم بحسب آن عالم ظاهر شده اند که اگر اهل آن عالم رو با و بکنند رو بهمه کمالات خداوند عالم بلکه رو بخداوند عالم کرده اند و در عالم ما بصورت انا بشر مثلکم ظاهر شده اند و قائم مقام و خلیفه خداوندند در میانه ما این است که رؤیت ایشان رؤیت خداوند و دوستی ایشان دوستی خداوند و دشمنی ایشان دشمنی خداوند و اطاعت ایشان اطاعت خداوند و معصیت ایشان معصیت خداوند شده باری مراد ما از اینکه ایشان علل اربعه بلکه علت العلل هستند همین معانی است که در فرمایشات خود شان نگفته ایم و برای اینکه قبول فضائل ایشان بر شما آسان شود، حدیثی نقل میکنیم،

قیل لابی جعفر علیه السلام ان شیعتک تدعی انک تعلم کل ماء فی دجلة ونحن وکنا علی شاطئ دجلة فقال علیه السلام لی یقدر الله ان یفوض علم ذالک

الی بعوضة من خلقه ام لا قلت نعم یقدر فقال انا اکرم علی الله تعالی من بعوضة

ومن اکثر من خلقه ۔

یعنی عرض شد بحضرت ابی جعفر علیه السلام شیعه شما مدعی هستند که شما میدانید همه آبهائی که در دجله است و وزن آنها را و ما بر ساحل دجله بودیم پس فرمود علیه السلام بمن آیا خدا قادر است که علم آنرا به پشه ای از خلقش تفویض فرماید یا نه عرض کردم بلی میتواند پس فرمود من گرامی ترم بر خداوند تعالی از پشه ای و از بیشتر از خلقش حال شما هم هر وقت فضیلتی و فضایل را شنیدید که پذیرفتن آن بر شما مشکل شد از خود سؤال کنید که آیا خداوند قادر هست که چنین فضیلتی بمخلوقی از خلایق خود بدهد هر یانه مسلما جواب میدهید که بلی آنوقت ملاحظه کنید که آیا دلیل از کتاب خدا و اخبار اهلبیت علیهم السلام دارید که چنین فضیلتی را خداوند به احدی از احاد خلق نداده اگر چنان دلیلی دارید بآن دلیل انکار کنید ولی اگر دلیلی ندارید و آن مطلب در قدرت خداوند هست و گوینده هم بر مطلب خود از آیات و اخبار دلیل میآورد بمحض استبعاد و اینکه سابق چنین مطلبی را نشنیده و نمیدانسته اید انکار نکنید و چه بسیار چیزها است که شما نمیدانید بلی اگر ادله آن گوینده برای شما قانع کننده نبود سکوت بفرمائید چه اگر انکار نمائید ای بسا حقی را ندانسته انکار کرده اید

چنین مطلبی را نشنیده و نمیدانسته اید انکار نکنید وچه بسیار چیزها است که شما نمیدانید بلی اگر ادله آن گوشزد برای شما قانع کننده نبود سکوت بفرمائید چه اگر انکار نمائیدای بسا حقی را دانسته انکار کرده اید۔

للشیخ البهائی قدس سره الله در قصیدته المعروفة
وسیلة الفوز والامان فی مدح صاحب الزمان
صلوات الله وسلامه علیه وعلی آبائه الطاهرین۔

خلیفة رب العالمین وظله ... علی ساکن الغبراء من کل دیار
باعلوم الوری فی جنب الجرعمله ... کغرفة کف اوکقمسه منقار
باشراقها کل العوالم اشرقت ... لها لاح فی الکونین من نورها الساری
ومقتدر لو کلف الصم نطقها ... باجذارها فاهت الیه باجذار
حمام لواسبغ ابطاق تطابقت ... علی نقض مایقضیه من حکمه البحار
لنکس من ابراجها کل شامخ ... وسکن من افلاکها کل دوار
ولا نتشرت منها الثوابت خیفة ... وعاف السری فی سودها کل سیار
ایا حجة الله الذی لیس جاریه ... بغیر الذی یرضاه سابق اقدار
ویا من مقالید الزمان بکفه ... وناهیك من معد به خصه الباری
الیك البهائی الحقیر یزفها
کفانیة میاسته القد مغطار

وصلی الله علی محمد و ال محمد و اله الطاهرین
ولعنة علی اعدائهم وظالمیهم ومنکری فضائلهم
ومبغضی موالیهم اجمعین الی یوم الدین وفرغ

من تسويده مولفه العبد المسكين السيد محمد ابوالحسن بن السيد نذر حسين بن السيد نور الحسن الموسوى المشهدى فى يوم الخميس الثالث من شهر جمادى الثانيه سنه ۱۴۰۶ھ من الحجرة النبوة على مهاجرها واله افضل الصلوة ازكى والسلام حامدا مصليا مستغفراً -

دار التبليغ الجعفريه ص.ب ۳۲ چيكوال

پاكستان

مطبوعات

دارالتبلیغ الجعفریہ

اربعین در اثبات ولایت معصومین

شواہد الولایت

برہان المبین فی نصرۃ العارفین

الصراط المستقیم سیریل

انوار العقائد

مظاہر اسماء وصفات الٰہیہ

محل مشیت ایزدی

الامام المصلح

معرفت نفس الٰہیہ

مظہر العجائب

منشورات دارالتبلیغ الجعفریہ پوسٹ بکس نمبر ۳۲ چکوال پاکستان